

חג ט"ו בשבט

תיקון ט"ו בשבט על כל כלליו וברכותיו, מאמרים מרחיבי דעת, ברכות, נקי למחשבה וסיפורים מרתקים לכל המשפחה

תש"פ

ערך והוסיף משלו באהבה : אסף יערי
 להורדה חינם – www.asaf-yaari.com
 כל הזכויות שמורות © פברואר 2020

SCAN ME

SCAN ME

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תִּדְשָׁא הָאָרֶץ דְּשָׂא עֶשֶׂב מִזְרִיעַ זֶרַע עֵץ פְּרִי עֵשָׂה פְּרִי לְמִינֹו אֲשֶׁר זָרְעוּ בּוֹ עַל הָאָרֶץ וַיְהִי כֵן. וַתּוֹצֵא הָאָרֶץ דְּשָׂא עֶשֶׂב מִזְרִיעַ זֶרַע לְמִינֵהוּ וְעֵץ עֵשָׂה פְּרִי אֲשֶׁר זָרְעוּ בּוֹ לְמִינֵהוּ וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי טוֹב. (בראשית א, יא-יב)

כיצד לצקת מחדש משמעות אל תוך ט"ו בשבט – החג שהפך במדינת ישראל המתחדשת והמודרנית לחג שבבסיסו אכילת פירות יבשים ונטיעות בלבד!! האם זו כל מהותו הרוחנית? האם אפשר לצקת בו תוכן חדש? אולי חדש-ישן?

בשאלה זו התלבטו בתי-ספר ומוסדות חינוך רבים, מתוך רצון לשלב את אהבת הארץ והמורשת היהודית העירו מ"תרדמת החורף" שלו את "תיקון ט"ו בשבט" שאותו ייסדו המקובלים, תלמידי האר"י בצפת, במאה ה-16, לפני כ-400 שנים.

כידוע, יסודו המסורתי של ט"ו בשבט כפול: מצד אחד, מצוות הנטיעה "כי תבואו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל" (ויקרא י"ט כג), וחז"ל הדגישו את חשיבות הנטיעה במאמרם הידוע (לפי אבות דרבי נתן) "רבן יוחנן בן זכאי אומר: אם הייתה נטיעה בתוך ידך, ויאמרו לך הרי משיח בא – נטע את הנטיעה ואחר כך צא וקבלהו". מצד שני: היות חמישה עשר בשבט היום הקובע בתשלום מעשר האילן לבית המקדש – כל פרי שהחל בגידולו לפני ט"ו בשבט שולם עליו המעשר בשנה הקודמת, ופרי שהחל בגידולו לאחר ט"ו בשבט, שולם מעשרו רק בשנה שלאחר מכן.

על שני יסודות אלה נעשה ראש השנה לאילנות (משנה ראש השנה א' א) לחג של נטיעות.

ברבות הימים, רק לאחר החורבן והליכת רוב העם בגלות, הפך ט"ו בשבט, יום התשלום ההיסטורי של מעשר פרי האילן, ליום הזיכרון לעצי הפרי שהיו גדלים בארץ ישראל- יום שבו נהגו בני הגלויות לטעום מפרי הארץ ולספר בשבחי ארץ הבחירה ופירות האילן שלה. מכאן אגב, המנהג לאכול פירות יבשים כי לא היו זמינים לנו בגלות פירות ישראלים טריים.

מימד חדש קיבל ט"ו בשבט עם הנהגתו של "תיקון ט"ו בשבט" על ידי המקובלים בצפת. כפי שנהגו לערוך "תיקון" ליל שביעי של פסח, ליל שבועות ועוד – כדי לחדש את משמעות החגים הללו – כך נהגו לגבי ט"ו בשבט. במרכז כל ה'תיקונים' עמדו הלימוד המשותף וקריאה במקורות המסורתיים השונים. אלא של "תיקון ט"ו בשבט" נוספו עניינים אחרים. מתוך שאיפה לחדש את הקשר בין הארץ ויושביה, להביא לאיחוד בגוף וברוח של העם, שרחק במשך דורות מאדמתו, עם הטבע – ההרים, הגבעות, השדות של ארץ ישראל – בחרו בט"ו בשבט לחדש בו שאיפה זו. ראש השנה למעשר האילן נחוג אצל המקובלים באכילת פירות האילן ועיסוק בדברי תורה אודותם.

מהו תיקון ליל ט"ו בשבט?

זהו טקס מקסים, המשלב לימוד רוחני, פסוקים קשורים ואכילה מפירות האילן, בעיקר משבעת המינים בהם נתברכה ארץ ישראל. סדר ט"ו בשבט הוא נוסח אמירת דברי תורה בשבח ארץ ישראל ופירותיה. מסורת אמירתו בחמישה עשר בשבט התגבשה על ידי חכמי צפת, לפני 500 שנים, במאה ה-16. המנהג התפשט בתפוצות, על מנת להנחיל את אהבת הארץ ליהודי הגולה ולזרז את הגאולה. יתרה מזו, אכילה רוחנית זו, מקבילה לתיקון האדם מחטא עץ הדעת ולהתקדמותו בעולמות הרוחניים, ומטרתה "להשפיע את שפע הרמוז בעץ החיים".

לאחר שיקולים רבים, מלבד מאמרים רבים על מצוות הקשורות בארץ דווקא, הסבר על הברכות השונות למאכלים שונים, מאמרים מרחיבי דעת ואף שירים מודרניים, התרכזנו בלהביא לכם גרסה משולבת, לאחר מחקר מקיף בעשרות מקורות שונים, חלקם בני 1000 שנים, את "תיקון ט"ו בשבט" הלא הוא "סדר ט"ו בשבט"...להרבות עניין ולחדש ימינו כקדם ואת החיבור לחג נפלא ומרתק זה, המחבר אל הטבע האנושי דרך הטבע האלוני "שבחוץ"...

בחוברת חגיגית זו, כמו בחוברות של חגים אחרים, לא נגענו בנוסח המחמיר ביותר של הטקסים הדתיים, כך שהמשכנו מסורת אבות בת אלפי שנים ומצד שני הוספנו הסברים באופן שאמור לעשות חסד גם עם המודרני והעכשווי, בעידן המסכים, האינסטנט והדיגיטלי. מקווה שתיהנו כמו שאני נהייתי לכתוב ולערוך את החוברת הזו, אני מאחל לכם שפע בכל מישור, ברכת "והייתם אך שמחים" ושיהיה חג משמעותי ומלא החלטות טובות!

שלכם באהבה, אסף יערי.

ט"ו בשבט
חג לאילנות

חג ט"ו בשבט

המקור הראשון שבו מוזכר ט"ו בשבט הוא המשנה:

"אַרְבָּעָה רָאשֵׁי שָׁנִים הֵם:

בְּאַחַד בְּנִיסָן - רֹאשׁ הַשָּׁנָה לַמַּלְכִּים וְלַרְגָּלִים.

בְּאַחַד בְּאֵלוּל - רֹאשׁ הַשָּׁנָה לַמַּעֲשֵׂר בְּהֶמָּה.

בְּאַחַד בְּתִשְׂרִי - רֹאשׁ הַשָּׁנָה לַשָּׁנִים וְלַשְׁמַטִּין וְלִיּוֹבְלוֹת, לְנִטְיָעָה וְלִירִקוֹת.

בְּאַחַד בְּשֶׁבֶט - רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְאֵילָן, כְּדַבְּרֵי בֵּית שְׁמַאי. בֵּית הֵלֵל אֹמְרִים, בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר בּו'. " (מסכת ראש השנה א', א')

מהות החג, מקורו ואת מה בעצם אנחנו חוגגים?!

"באחד בשבט ראש השנה לאילן כדברי בית שמאי בית הלל אומרים בחמשה עשר בו "

אנו מכירים את ט"ו בשבט, הוא ראש השנה לאילנות. ההלכה היא כדעת בית הלל, ולכן אנו מכירים את ראש השנה לאילנות בט"ו בשבט. לעניין מה ט"ו בשבט הוא ראש השנה לאילנות? הדבר דומה לכך שאחד בתשרי הוא ראש השנה לירקות. בארץ ישראל צריך לעשר את הפירות ואת הירקות. בכל שנה מעשרים את הפירות של אותה שנה, ואסור לערבב פירות שנה אחת עם פירות שנה אחרת. מתי ראש השנה לעניין זה? בירקות - ראשון בתשרי. בפירות - ט"ו בשבט.

מה זה בכלל ראש השנה של עצים?

התשובה לשאלה הזו קשורה למצוות שנוגעות לתחום החקלאי, שנקראות "מצוות התלויות בארץ" – משום שחייבים לקיים אותן רק ביבול של ארץ ישראל. ראה הרחבה משמאל...

בכמה מצוות כאלו, ט"ו בשבט הוא נקודת ציון שיש לה משמעות בקשר למצוות האלו. הנה דוגמא:

"ערלה" – אחת מהמצוות הללו היא "איסור ערלה", כמו שאומרת התורה: "וְכִי תֵבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ וְנִטְעַתֶּם כָּל עֵץ מֵאֵכֶל וְעֵרְלָתֶם עֵרְלָתוֹ אֶת פְּרִיּוֹ" (ויקרא יט ג)

מה זה אומר? בדומה לברית המילה, בה מורידים "חלק מיותר" ומקדישים אותו לברית בין התינוק לאלוקיו, כשנוטעים עץ פרי, במשך השלוש השנים הראשונות אסור כלל לאכול מהפירות שהוא מניב. את פירות השנה הרביעית יש לאכול בטהרה בירושלים (ובימינו, 'פודים' את קדושת הפירות בכסף) ורק מהשנה הרביעית ואילך מותר ליהנות מפירות העץ ללא הגבלה.

יש במצווה הזו כמה דינים מורכבים, אבל באופן כללי חמישה עשר בשבט נחשב כ"ראש השנה" שקובע 'בני כמה' הפירות שהניב העץ, לעניין ערלה.

כיצד נדע לאיזו "שנה" שייכים פירות העץ? בשביל זה יש לנו את "ראש השנה לאילנות".

ט"ו בשבט הוא היום הקובע לאיזו שנה שייך היבול של העצים, כך שפירות שיצמחו אחריו הם למעשה תוצר של שנת המעשר החדשה.

מצוות התלויות בארץ

היהדות מעודדת רבות את המלאכה. למעשה, ישנן דיעות הסוברות שבדיוק כמו שיש מצווה לשמור את השבת, יש מצווה לעבוד שכן כך נכתב בפסוק: "ששת ימים תעבוד!"

אבל אין עבודתו של היהודי עבודה סתם. גם כאשר הוא עומל קשות למחייתו, אין הוא עושה זאת רק כדי להרוויח עוד ועוד כסף כדי שיוכל לחיות חיי הוללות; גם העיסוק לפרנסתו הוא חלק מעבודת הבורא. הוא נושא ונותן באמונה, זוכר את העניים ואת מטרות הצדקה השונות ומפריש להם מכספו ומיבולו.

מיד עם הכניסה לארץ, רוב היהודים התפרנסו ממלאכת כפיים. כל שבט קיבל חלקות אדמה אותן הוא יכל לעבד ומהן הפיק יבול והתפרנס. עוד בהיותם במדבר, מסר להם האלוקים מצוות שונות אותן יוכלו לקיים כאשר יתחילו לעסוק בעבודת הקרקע.

על החג ומצוותיו:

למה לבני אדם ראוי לחגוג חג של עצים?

למרות שהחג בעצם הוא 'חג לאילנות', יש לו משמעות עצומה עבורנו, בני האדם. קודם כל, זו הזדמנות נהדרת לעצור ולומר תודה לאלוקים על השפע של הפירות שהוא מעניק לנו, ומעבר לכך – אם נעייין קצת בדברים נגלה מכנה משותף רחב מאד בין האדם לבין עולם הצומח ובפרט לעצים, כפי שהתורה מגלה לנו: **"כִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׁדֶה"** (דברים כ"ט)

אז מה עושים בט"ו בשבט?

אכילת פירות – נוהגים להרבות באכילת פירות ביום זה. הכוונה היא לא בדיוק לפירות יבשים, אלא בעיקר לפירות שהתורה משבחת בהם את ארץ ישראל. באילו פירות מדובר? הפסוק אומר: **"כִּי ה' אֱלֹקֶיךָ מְבַיֵּא לְךָ אֶרֶץ טוֹבָה... אֶרֶץ חֹסֶה וְשֹׁעֵרָה וְגִפְן וְתַאֲנָה וְרִמּוֹן, אֶרֶץ זֵית שָׁמֶן וְדִבְשָׁ"**. בפסוק הזה מרומזים "שבעת המינים": חיטה, שעורה, ענבים ("גפן"), תאנה, רימון, זית ותמר ("דבש")

המנהג הזה נועד להראות שחביבים עלינו ארץ ישראל ופירותיה, וכן שאנו שמחים במצוות הארץ שאלוקים נתן לנו.

מנהגים נוספים – בעדות ישראל נהגו כל מיני מנהגים יפים בט"ו בשבט, כל קהילה ועדה לפי המסורת שלה: יש שאוכלים חרובים, יש שאוכלים את האתרוג שבירכו עליו בסוכות, יהודי סלוניקי היו אוכלים תבשיל חיטים וערמונים, יהודי איזמיר נהגו לחלק את הברכות בין בני המשפחה, בבגדד היו שרים תפילה מיוחדת על הפירות, המקובלים עורכים סדר מיוחד שכולל קריאת משניות וקטעי זוהר, ועוד.

באופן כללי, נהגו כולם לערוך סעודה משפחתית חגיגית ולאכול בה פירות משובחים אותם מגישים בכלים נאים ולהרבות בברכות ותשבחות לאלוקים על הארץ ועל הפירות.

ומהשנה - **נערוך "תיקון ט"ו בשבט" הלא הוא "סדר ט"ו בשבט" שהוא טקס מופלא הבא לתקן את חטא עץ הדעת בעזרת אכילת וקידוש פירות עץ ואמירת דברי תורה.**

תיקון ט"ו בשבט

באמור, כיום, מנהגי ט"ו בשבט המוכרים ביותר הם אכילת פירות יבשים בגן ונטיעת עצים, שהיא יוזמה של הסתדרות המורים משנת 1908, חידוש של מנהג עוד מימי חז"ל בימי בית שני. איך הפך החג הזה לכמעט חג "רק של ילדים"?!..

לאחר התפזרות העם היהודי בגולה, איבד החג מערכו החקלאי והפך לחג געגועים לארץ ישראל ופירותיה, ומאז התחיל מנהג אכילת הפירות היבשים (כי מהיכן ישיגו בתימן, מרוקו או פולין תאנים מישראל?) עם תחילתן של העליות הציוניות לארץ בשלהי המאה שעברה, לבש ט"ו בשבט פנים חדשות. יום זה הפך לסמל של כיבוש השממה וחידוש חייו של עם ישראל בארץ ישראל. יותר מכל בוטאו רעיונות חדשים אלו במנהג הנטיעות.

אבל, ישנה לחג הזה עוד משמעות, הרבה יותר מסקרת.... מסורת שנשכחה: כ-1500 שנים לאחר היציאה לגלות, גובשה מסורת חדשה ע"י חכמי המקובלים בצפת – שכמעט ונעלמה והפכה מנת חלקם של בודדים בעולם - עריכת "סדר ט"ו בשבט" או "תיקון ט"ו בשבט" שהוא טקס סמלי הבא לתקן את חטא עץ הדעת באמצעות שתיית ארבע כוסות ואכילת פירות סמליים, בעיקר שבעת המינים אך גם אחרים... ברצוני להפוך מסורת סודית ומופלאה זו לנחלת הכלל.

סיפור:

שנה אחת בט"ו בשבט, שהה בעל "חידושי הרי"מ" הלוא הוא הרב הגאון זצ"ל יצחק מאיר, מייסד חסידות גור אצל מורו ורבו בחו"ל – רבי מנחם מנדל מקוצק. אמר רבי מנחם מנדל לחידושי הרי"מ: "אמור דבר תורה לכבוד היום." נענה חידושי הרי"מ, ונאם והתפלפל ארוכות, בהלכות מצוות התלויות בארץ ובאילן. לאחר שסיים את דברי תורתו, נאנח רבי מנחם מנדל מקוצק, אנחה עמוקה ואמר לו: "אם היינו זוכים להיות עכשיו בארץ ישראל, במקום לשמוע את דברי תורתך, היינו פשוט יושבים ואוכלים מפירותיה הקדושים."

מה הרעיון הפילוסופי שבבסיסו של החג?

מבחינה פילוסופית, הרעיון הגלום בחג הוא שבשדהו של אדם מישראל אין הצומח מניב לבעליו בלבד. היות והצומח "לא שייך לו", עליו להפריש מהם תרומות ומעשרות לאחרים, לכוהנים, לויים ועניים לשתתף במתנת ה' כי מבחינה מעשית, לא האדם שולט על מזג האוויר, לא הוא פיתח את האדמה, לא המציא את עולם הצומח, החרקים המאביקים אותו ובעצם הוא "משתמש במשהו השייך לאחר - אלוקים" ולכן צריך להפריש מעט למען הכלל, כתודה.

מרתק החיבור בין הרעיונות... הצמח רגליו נטועות בקרקע ושורשיו יונקים מים ומלחים מהאדמה, העולים מעלה בצינורות הגזע אל העלים והצמרת, שבתורם מחזירה לו סוכרים חזרה בתהליך הפוטוסינתזה (יצירת סוכר בעזרת אור השמש). יש נתינה הדדית ביניהם בעזרת צינורות וכל אחד מהם בתורו, מעביר את הרוב הלאה ו"מוכר" לשני את רוב מה שייצר, כדי לקבל חזרה "מה שאין לו מעצמו".

כל אחד מהם "משאיר מעט אצלו" (השורשים משאירים אצלם קצת מים ומלחים לקיים את עצמם והעלים משאירים אצלם מעט סוכר)... כך שהרוב עובר הלאה ומעט נשאר אצלם...

היות והאדם משתמש במערכת זו, עליו להיענות לחוקי זרימה אלה: את רוב התוצרת הוא "מזרים הלאה" ומוכר למחייתו, כדי לקבל מה שאין לו יכולת לייצר בעצמו - כסף, ומעט "משאיר אצלו" לקיים את עצמו... אבל היות והוא בדרגה גבוהה יותר רוחנית וקרוב יותר לעולם הבריאה - את מנה שהוא משאיר אצלו הוא נותן מתנה למען תועלתו - הרוחנית!

כדי ליהנות מהשפע הזורם בצינורות הצמחים - "שיהיה צינור" ולא יאכל עד תום או ימכור הכל.... הווה צינור ולא תחנה סופית... ואז תהיה "חלק מהטבע" ובריא בגופך ונפשך. בעניין זה בדיוק, מעניין להתבונן בקשר בין "צינורות" ובריאותנו שלנו... להלן ברכת "אשר יצר" הנאמרת כל בוקר ואחרי עשיית צרכים הלוא היא בדיוק שימוש מבורך בצינורות האדם:

בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר יָצַר אֶת הָאָדָם בְּחֶכְמָה, וּבָרָא בּוֹ נְקִבִּים וְחֻלְלִים חֻלְלִים. מֵהֶם פְּתוּחִים מֵהֶם סְתוּמִים. גָּלוּי וְדוּעַ לִפְנֵי כֶסֶף כְּבוֹדָךְ, שֶׁאִם יִשְׁתֵּם אֶחָד מֵהֶם, אוֹ אִם יִפְתַּח אֶחָד מֵהֶם, אִי אֶפְשָׁר לְהִתְקִים אִפְלוּ שְׁעָה אַחַת. בְּרוּךְ אַתָּה יי, רוֹפֵא כָּל בָּשָׂר, נִפְשׁ בְּגוּף וּמִפְּלִיא לַעֲשׂוֹת:

ביום שבו נוהגים לאכול מפירות הארץ הקדושה, הבה נתבונן בגידולי האדמה ונתפעל. האנושות יכולה להצליח בתחומים רבים ומגוונים אבל בלי הבסיס, אוכל, אין אפשרות קיום. גם מי שאוכל חיות כדגים ובשר, לא יכול להתעלם מכך שהם עצמם - אוכלי צמחים.

הכל מבוסס על האדמה ופרייה, בים וביבשה. משעשעת העובדה שלפני 250 שנה העריכו החוקרים, כי האנושות תגווע למוות תוך מאתיים שנה מחוסר מזון לכל האנושות המתרבה"בקצב מהיר מדי". המציאות היא שבדורנו יש שפע אוכל רב מאי-פעם וכבר אמר איש חכם ש"אם רק יאספו את כל המזון הנזרק לפח בעולם המערבי "השבע" ויחלקו בעולם, לא יהיה ילד רעב אחד באפריקה."

המציאות הפוכה מתחזית החוקרים - יש הרבה יותר אנשים ממה שיערו החוקרים אך עדיין לא חסר מזון.

מה ארע? **"פותח ידך ומשביע לכל חי רצון"**. אלוהים פותח ומרחיב את ידו כל הזמן יותר ויותר וככל שיש יותר אנשים בעולם הוא מעניק יותר דרכים להאכיל אותם. אחת הדרכים היא התפתחות התחבורה וייבוא המזון.. החוקרים לא תיארו לעצמם את מליוני הטונות של חיטה, תירס, סויה, שמן, קמח, סוכר, מלח וכו' המשוונעות לכל פינה בעולם... שנאמר: **"פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון"** - **"פותח" בלשון הווה, לא "פתח" בעבר אלא פעולה מתמשכת ככל צורכו של המין האנושי..פלא פלאים.**

אז מה עושים בסדר?

כאמור, אוכלים סוגים של פירות יבשים וטריים ושותים ארבע כוסות יין המקבילות לארבע עונות השנה. לכוס הראשונה מוזגים יין לבן, והיא מסמלת את החורף. לכוס השנייה מוזגים הרבה יין לבן ומעט אדום והיא מוקדשת לאביב. בכוס השלישית יש רק יין אדום, והיא מסמלת את הקיץ. הכוס הרביעית מסמלת את הסתיו, והיא מכילה הרבה יין אדום ומעט לבן.

בנוסף לאכילת הפירות ולשתיית ארבע הכוסות אומרים בסדר פסוקים המדמים את העצים לאדם ולעם ומקבילים את הצמיחה לשיבה לארץ (ונטעתיים על אדמתם") ואת תחיית הטבע לתחיית העם היהודי ("כימי העץ כן ימי עמי").

רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם זְכִנֵּי לְהַרְבוֹת בְּהִתְבּוֹדָדוֹת תָּמִיד, וְאִזְכָּה לְהִיּוֹת רָגִיל לִצְאָת בָּכֶם לְיוֹם לַשָּׂדֶה בֵּין אֵילָנוֹת וְעֵשְׂבִים וְכָל שִׁיחַ הַשָּׂדֶה, וְשֵׁם אִזְכָּה לְהִתְבּוֹדֵד וּלְהַרְבוֹת בְּשִׁיחָה זֹאת, תִּפְלֶה בֵּינִי לְבֵין קוֹנִי, לְשׁוֹחַ שֵׁם כָּל אֲשֶׁר עִם לִבִּי. וְכָל שִׁיחַ הָעֵדָה וְכָל הָעֵשְׂבִים וְהָאֵילָנוֹת וְכָל הַצְּמָחִים, כָּלֵם יִתְעוֹרֵר לִקְרָאתִי, וְיַעֲלוּ וְיִתְּנוּ כּוֹחַם וְחִיּוּתָם לְתוֹךְ דְּבָרֵי שִׁיחָתִי וְתִפְלָתִי, עַד שֶׁתִּהְיֶה תִּפְלָתִי וְשִׁיחָתִי נִשְׁלֶמֶת בְּתִכְלִית הַשְּׁלֵמוֹת עַל יְדֵי כָּל שִׁיחַ הַשָּׂדֶה, שִׁיכָּלְלוּ כָּלֵם, עִם כָּל כְּחוֹתָם וְחִיּוּתָם וְרוֹחֵיָתָם עַד שֶׁרֶשֶׁם עֲלֵיוֹן, כָּלֵם יִכָּלְלוּ בְּתוֹךְ תִּפְלָתִי. (ר' נחמן מברסלב, ליקוטי תפילות)

מה נכין לארוחה:

נוהגים לערוך את השלחן בכמה שיותר סוגים של פירות אילן טריים ויבשים ובייחוד אלה של שבעת המינים. נוסף מאכלים מפירות יבשים (תבשילים)

נקנה לפחות את אלו:

רימון, תאנים, חרובים, צימוקים, ענבים, זיתים, תמרים, אגוזים (פקאן, מלך), פיתוחים שונים, משמש, אננס, בננות, פירות הדר, פתוחים, ירקות, קולרבי, צנון, פלפלים, עגבניות שרי, יינות אדומים ויינות לבנים (צריך את שניהם!), עוגה, פשטידה, בורקס, שתיה ונכין תבשילים שונים באווות נפשנו.

יש למיין את הפירות היבשים והטריים בשלושה סוגי קערות (נניח 3 צבעים) לפי 3 סוגים :
כאלה שמקלפים אותם וקליפתם אינה אכילה (אגוזים, שקדים, בננות, פירות הדר, אננס, רימון) **כנגד עולם העשייה**

כאלה שקליפתם אכילה והגרעין הנמצא בהם אינו אכיל (מישמש, תמר, זית, תפוח) **כנגד עולם היצירה** (הגרעין החבוי בפנים)

כאלה שניתן לאכול על קליפתם (תאנה, חרוב, צימוקים, ענבים) **כנגד עולם הבריאה**

בקבוקי יין אדום ויין לבן (אנו עומדים לערבב אותם יחד בכוסות השתייה, לאלו המחמירים – אין פה כל איסור לפי **"אין צביעה באוכלין"** לפי משנה ברורה חלק ג' סימן ש"ב סעיף י"ט – סימן שכ"א סעיף ב')

ארבע כוסות

הרבה קווי דמיון יש בין ההגדה של פסח לזו של ט"ו בשבט (ומתוך כוונה ברורה הם נעשו, שהרי בסדר פסח אנו חוגגים את היציאה ממצרים בעוד שבט"ו בשבט את הכניסה לארץ וגאולת האדמה ותנובת הארץ). אחת מנקודות הדמיון החשובות במהלך קריאת ההגדה והסדר בט"ו בשבט, הוא לגימת ארבע כוסות.

גם בסדר ט"ו בשבט, כמו בפסח מצווה ללגום 4 כוסות יין. אבל שלא כמו בפסח שם אין ציווי לשתות יין מסוג מסוים, בט"ו בשבט לכל כוס יש משמעות ויש סוג יין ספציפי שנהוג לשתות עם כל כוס.

אבי המשפחה או עורך הסדר פותח בהסבר על המקור של חג ט"ו בשבט:

שני דברים מבקש משה רבנו – **"אעברה נא ואראה את הארץ הטובה"**. לעבור ולראות. זכות גדולה היא לחיות בארצנו, וזכות נוספת היא לראות את מעלותיה הגדולות. משה זכה לראות – **"ויראהו ה' את כל הארץ..."**, אך לא זכה לעבור. אנו שזוכים לחיות בארץ, תובע הדבר מאיתנו לפקוח את עינינו ולראות את טובה ויופיה.

חכמת הנסתר מלמדת ששורש תאוות האכילה אינה מפני החיסרון הגשמי שיש לאדם, אלא מפני שבכל פרי ודבר מאכל מסתתרת נקודה רוחנית – **"ניצוץ"** – שהאדם משתוקק להתחבר אליה כדי לכלול אותה בנפשו ולהגיע לתיקונו והשלמתו הרוחנית בעולם. פירוש זה מיוסד על הפסוק **"לא על הלחם לבדו יחיה האדם, כי אם על כל מוצא פי ה'"** – מוצא פי ה' המצוי בתוך הלחם.

רעיון זה קיים בכל אכילה שהיא, ובא לידי ביטוי בברכת הנהנין (ראו נספח) הממקדת את כוונת האדם בנקודה הרוחנית שבמזון – אך ביתר שאת הוא מופיע באכילת פירות ארץ ישראל, ה**"נותנים חיים לעם עליה, ומוסיפים כוח, חכמה וגבורת ההשכלה"** (מור וקציעה או"ח סימן רח).

סדר ט"ו בשבט, בו אנו זוכים ואוכלים מפירות ארץ חמדה, הוא הזמן לשבוע ולראות בטובה של הארץ. ללמוד מפירות הארץ את הרעיונות הרוחניים העמוקים הגנוזים בהם, רעיונות המלמדים אותנו על משמעות ארצנו הקדושה ותכונותיה המיוחדות. בעת שאנו טועמים מהפירות ומשלימים את חסרוננו החומרי, נשמתנו מתחברת עם **"קדושת הארץ העליונה הנשפעת בפירותיה"** (ב"ח שם), וזוכה לתיקונה.

לפיכך, בצד הסדר, הבאנו מעט מהרעיונות הגנוזים בפירות. ייחודם של רעיונות אלו, שהפירות אינם משמשים בהם רק כמשל לישראל ותורתו, אלא הם עוסקים בסגולותיו ה"בוטניות" של הפרי ובתכונותיו המיוחדות הנובעות מקדושת אדמת הארץ.

כשם שהברכה מאפשרת לאדם להתרכז בנקודה הרוחנית שבאוכל, כך אנו הדגשנו בסוף המאמר של כל פרי נקודה רוחנית קצרה, עליה אפשר לחשוב ולהתמקד בעת האכילה. טעמו וראו, התבוננו, חישבו ודמיינו – כי כל פרי הוא יהלום!

לפני מזיגת הכוס הראשונה מברכים:

יהי רצון שבעבור עריכת סדר זה, בזכותן של ארבע כוסות ובסגלתם של פירות ארץ ישראל נזכה להגשמה של כל ערכינו, שכל אשה ואיש, כמו שכל עץ ואילן יתנו את פריהם המיוחד רק להם לאהבה והנאה מארץ קדשה זו על פריה וסגולותיה. שתתחדש עלינו שנת אילן טובה ושופעת ברכה עד בלי די בכל מישור....אמן!

ויהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שבכח סגלת אכילת הפרות שנאכל ונברך עליהן עתה, ואשר נהנה בסוד שרשיהן העליונים אשר המה תלויים בהם, להשפיע עליהן שפע רצון ברכה ונדבה, גם הממנים והמשטרים עליהם יתמלאו מעז שפע הודך לשוב שנית להגדילם ולהצמיחם, מראשית השנה ועד אחרית השנה, לטובה ולברכה, לחיים טובים ולשלום.

השקיפה ממעון קדשך מן השמים, וברך עלינו את השנה הזאת לטובה ולברכה, תשיתהו ברכות לעד, תחדהו בשמחה את פניך, ונתנה הארץ יבולה ועץ השדה יתן פריו, ועליהם תבוא ברכת טוב, להתברך פרותיה במעינו, אחד המרבה ואחד הממעיט. וכל הניצוצות שנתפזרו על ידינו או על ידי אבותינו, ובעוון אדם הראשון אשר חטא בפרות האילן, עתה ישובו להתפלל בעז הדר עץ החיים...

וקים לנו את הדבר שהבטחתנו על ידי מלאכי חוזך, וגערתו לכם באוכל ולא ישחית לכם את פרי האדמה, ולא תשפל לכם הגפן בשדה אמר יי אבות: השקיפה ממעון קדשך מן השמים, וברך עלינו את השנה הזאת לטובה ולברכה, תשיתהו ברכות לעד, תחדהו בשמחה את פניך, ונתנה הארץ יבולה ועץ השדה יתן פריו, ועליהם תבוא ברכת טוב, להתברך פרותיה במעינו, אחד המרבה ואחד הממעיט. וכל הניצוצות שנתפזרו על ידינו או על ידי אבותינו, ובעוון אדם הראשון אשר חטא בפרות האילן, עתה ישובו להתפלל בעז הדר עץ החיים, ויוסר מהם כל רע, בכח שמך הגדול היוצא מפסוק חיל בלע ויקיאנו וישוב הכל לאיתנו הראשון, ולא ידח ממנו נדח, כי אתה יי לבדך מקבץ נדחי ישראל: ובכן את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח וקרנו תרם בישועתך, ויד יי על כל העולם כולו, ותחת הנעצוץ יעלה ברוש, ותחת הסרפד יעלה הדס, והיה ליי לשם לאות עולם לא יכרת (מספר "פרי עץ הדור").

כוס ראשונה, כולה יין לבן – עונת החורף

איך מוזגים: אם זו כוס זכוכית, אז בסופו של דבר שותים חצי מהנפח שלה (עד תחילת ההתעגלות שלה) אז ממלאים חצי מהכוס ביין לבן טעים.

מברכים:

הננו מוכנים ומזמנים לקיים מצות שתית כוס ראשונה של סדר ט"ו בשבט שכלה יין לבן – זו המסמלת את יפיה של הארץ, את האדמה, האויר השקוף, והעצים. אנו מקדישים את הכוס הראשונה לכל מה שהוא היסוד והבסיס בחיינו. כמו פתיחת גלגל השנה של האילנות. זו כוס המסמלת את החורף במלוא עזו וכוחו. את המים הצלולים היוצאים מהשמים להרוות את צמאון האדמה. לכבוד תהליכי העמקת השורשים בחיינו, דוקא כשקר ורטב. בחורף הקר קרים גם הלבבות. מי יתן וככל שיתאדם ויתחמם היין עם התקדמותנו בסדר ט"ו בשבט, תתחמם אף הנשמה, ילכו ויתחממו הלבבות ונתקרב זה לזה. כוס זו אנו שותים לכבודם של מעצבי החג בכל הדורות: חכמי המשנה והתלמוד, פיטני ארץ ישראל והתפוצות, מקבלי צפת והחלוצים, רבני דורנו והוגיו. דורות רבים שהעניקו לחג את מנהגיו, פיוטיו ותפלותיו.

לפני שתית הכוס הראשונה נברך ברכה בת 1200 שנה:

"ברוך אתה ה', אלהינו מלך העולם אשר ברא יין ותירוש שהוא ערב לנפש וטוב לאדם ומשמח לב ומצהיל פנים, שהוא תנחומין לאבלים והוא רפואה לכל שותיו. ברוך אלהינו אשר ברא תירוש מן הגפן והתקין עסיס מן הענבים, ברוך אתה ה', אלהינו מלך העולם, בורא פרי הגפן" (מתוך כתב יד מהגניזה הקהירית מהמאה ה-9)

כוס ראשונה מייצגת את עולם העשייה

עולם העשייה הוא המדרגה הנמוכה ביותר של הבריאה, עולם החומר. כנגד עולם זה נאכל פירות הדורשים הגנה חיצונית מרובה, פירות שתוכם נאכל וקליפתם נזרקת כמו רימון, פרי הדר, אגוזים, שקדים, פול, בוטנים וכו'. באוכלנו פירות אלו נזכור כי גם במציאות היומיומית, האפורה והשגרתית, ניתן למצוא את ניצוצות הרוחניות והקדושה, את המרגש והמיוחד. כמו בפתגם "אל תסתכל בקנקן אלא במה שיש בו". נאכל את פירות עולם העשייה ונסיר את הקליפות המפרידות בין אדם לחברו ואדם ואלוהיו.

אם אוכלים פרי עונתי בפעם הראשונה בעונה זו, מברכים לפני כן גם "ברוך אתה אד-ני א-להינו מלך העולם שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה".

יאכל רימון ולאחר אכילתו יאמר:

(ואם אין אז תמר או תאנה ויברך בקול רם, ויכון שבברכת העץ הזה, הוא פוטר את כל פרות האילן שיש על השלחן)

"ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם בורא פרי העץ" אמנו!

הרימון מסמל תכונה של יופי ושפע

הרימון הוא פרי יפהפה ואדמוני, שאת ראשו מעטר כתר מלכותי. הפרי מרובה בגרעינים עסיסיים (תרי"ג - 613 בממוצע, כמספר המצוות) והפך בעולם לסמל של שפע ויופי.

תכונות אלו נוטות בקלות להיות תכונות חיצוניות. אולם, בתורת ישראל השמה את הדגש על פנימיות החיים, מסמל הרימון תכונות אלו במתכונתם הפנימית. לא לחינם נאמר על רבי מאיר שלמד תורה מ"אחר" ששנה ופירש – "רבי מאיר רימון מצא, תוכו אכל קליפתו זרק" (חגיגה טו ע"ב).

בראש השנה אנו אוכלים את הרימון כ"סימן", ומתפללים: "ירבו זכויותינו כרימון", לפי שהשפע העצום של גרגירי הרימון מסמל את העובדה שגם היהודי שנראה כלפי חוץ לפעמים כאדם ריקני, הרי בפנימיותו מרובה הוא בזכויות – "אפילו ריקנים שבך מלאים מצוות כרימון".

כך גם בעניין היופי – כשהתלמוד (בבא מציעא פד ע"א) רוצה לתאר את הוד מראהו של רבי יוחנן, שיופיו הנדיר השתייר מהיופי הרוחני של ירושלים, הוא ממשיכו לגרעיני רימון הזוהרים באדמימותם בכלי כסף.

היות ואנו עומדים להתעלות (ולהתכנס פנימה) באכילת פירות ארצנו הקדושה בט"ו בשבט, עד לפנימי-פנימיות, יכולים אנו בזמן אכילת הרימון לבקש על היופי, השפע והפריון. כעת, יהיו תכונות אלו תכונות חיצוניות המבטאות עומק פנימי. זו תכונתה של ארצנו הקדושה, אשר אדמתה, הגשמית ככל הארצות, מבטאת עולמות רוחניים וקדושים.

"מציון מכלל יופי, אלוקים הופיע", כלומר – מציון שהוא שלימות יופי העולם, אלוקים הופיע (זוהר, אחרי מות).

מהיופי והשפע של הארץ מופיע הקדוש ברוך הוא. ניקח את גרגירי הרימון, נתענג על יופיים, ונבקש לזכות לשפע ויופי מתוך דבקות באלוים.

יאכל אגוז ולאחר אכילתו יאמר:

אל גנת אגוז ירדתי לראות באבי הנחל לראות הפריחה הגפן הנצו הרמנים. (שיר השירים פרק ו פסוק יא)

למה נמשלו ישראל לאגוז? מה אגוז זה אתה רואה אותו כלו עץ ואין תוכו נפר, אך כשאתה פוצעו אתה מוצא מלא מגורות מגורות של אוכלים, כך ישראל - צנועים וענוותנים במעשיהם ואין תלמידים שבהן נפרים ואין מתפארים להכריז על שבחן, אך אם אתה בודק אתה מוצא אותם מלאים חכמה. וכן, מה אגוז זה נופל בטיט ואין מה שבתוכו נמאס - אף ישראל גולים לבין האמות ולוקים מלקיות הרבה ובכל זאת - אין מעשיהם נמאסים:

יאכל אתרוג או פרי הדר אחר (גם מרקחת אתרוגים יפה) ולאחר אכילתו יאמר:

ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר (מחג סוכות) - זה האתרוג. והוא מרמז על השכינה, ועל דוד המלך, ועל הנשמה הטהורה של כל יהודי. ולכן צריך להיות נקי מכל פגם וכתם, כי הנשמה הטהורה היא וצריכה להשאיר נקיה מחטאי העולם.

האתרוג מסמל תכונה של "שמחה בעמל" – פרי כתוצאה ממאמץ ועבודה

נוהגים לאכול ריבת אתרוגים שהוכנה בסוכות. האתרוג, שהוא פרי עץ הדר, אינו נמנה על שבעת המינים שנשתבחה בהם ארץ ישראל. אולם, בארבעת המינים בסוכות זוכה הוא להיות נציג האילנות והפירות.

קבלה בידינו מרבתינו, להתפלל "קדימה לעתיד" בט"ו בשבט, על אתרוג כשר יפה ומהודר לחג הסוכות, "כי הנה זה היום אשר עולה השרף באילנות, והוא כפי הזכות של כל אחד מישראל, הנה מה טוב ומה נעים שיתפלל האדם ביום ההוא ראשית יסוד הצמיחה, שיזמן לו ה' פרי עץ הדר, וזהו שרמז התנא – "ראש השנה לאילן" ולא לאילנות, להורות על האילן המיוחד המבואר בתורה למצווה" (בני יששכר לחדש שבט, בן איש חי).

זו הסיבה, שלדעת רבי דעכו - עץ הדעת - היה דווקא עץ אתרוג

שנאמר "ותרא האישה כי טוב העץ", ועץ האתרוג הוא האילן היחיד שלכל חלקיו אותו טעם, העלים, הגזע והפרי - "עצו נאכל כפריו" (בראשית רבה טו, ז). בעת בריאת העולם ציווה ה' על האדמה, שתוציא אילנות שטעם הגזע שלהם יהיה כטעם הפרי, אך האדמה חטאה והצמיחה עצים שרק לפירותיהם יש טעם. רעיון עמוק גנוז במדרש זה (אורות התשובה ו, ז): הפרי מבטא את המטרה והאידיאל, והעץ את הדרך להגיע אליהם (תחשבו על זה). כיום, בעולמנו החומרי, אנו מתלהבים ושמחים כשאנחנו מגיעים לשלב ה'פסגה' וה'סיום', ואיננו מצליחים להתלהב ולשמוח באותה מידה, בעת שאנו מעפילים בדרך אל היעד, בחיי היום יום האפורים לעתים. יוצא דופן הוא האתרוג המשמר את השמחה וההתלהבות בעת העמל כמו בעת ההישגים. גם ארצנו הקדושה היא ארץ בה "ההכנות" קדושות, שהרי בארץ ישראל אף המלאכות החומריות כעבודת האדמה, קדושות הן. חג הסוכות, חג האסיף, הוא זמן השמחה והכרת התודה על כל היבול אשר השגנו במשך השנה.

זהו זמן הפרי, פרי עץ הדר. מי שענינו בראשו מתפלל וחי את עניינו של האתרוג "כבר" בט"ו בשבט. הרבה לפני שהפרי "מוכן". יודע הוא שכבר כעת, בזמן ראשית הצמיחה, בכוחנו לשמוח על כל הדרך הארוכה שיעבור האילן במשך השנה עד לקטיפת בחג סוכות.

בסיום הסדר, נתפלל את תפילת "הבן איש חי" רבי יוסף חיים מבגדד, על האתרוג ושאר האילנות, ונכוון לזכות בשמחה בעבודתנו ועמלנו. אתרוג רומז בצורתו החיצונית גם ללב, ולכן האתרוג בסוכות צריך להיות נקי – "אתרוג דא הוא ליבא" (זוהר), זה הזמן להתפלל ללב טהור ונקי:

כוס שנייה, רובה לבן ומיעוטה אדום – עונת האביב

איד מוזגים: אם זו כוס זכוכית, אז בסופו של דבר שותים חצי מהנפח שלה (עד תחילת ההתעגלות שלה) אז ממלאים שני שליש (מהחצי) ביין לבן טעים ומוזגים מעליו עוד שליש יין אדום משובח. **מברכים:**

הִנְנוּ מוֹכְנִים וּמְזַמְנִים לְקַיֵּם מִצְוֹת שְׁתֵּית כּוֹס שְׁנִיָּה שֶׁל סֵדֶר ט"ו בְּשַׁבָּט שְׁרָבָה יֵין לְבָן וּמַעוֹטָה יֵין אֲדָם, לְכַבּוֹד שֶׁל הָאָבִיב. לְכַבּוֹד הַצְמִיחָה הַסְמוּיָה מֵהָעֵין הַמִּתְחִילָה בְּשִׁקְט בְּחֶרֶף וּפּוֹרְצַת חוּצָה... לְכַבּוֹד הַבְּרָכָה הַשּׁוֹרָה עַל הַסְמוּי מֵהָעֵין, לְכַבּוֹד הַתְּחוּשָׁה שֶׁל "קִרְקָעִית" שֶׁהִיא הַבְּסִיס לַצְמִיחָה מְחֻדָּשֶׁת וְהָאוֹר, שֶׁתִּמְיֵד מְגִיעַ בְּסִיּוֹם הָאֲפִילָה. הַכּוֹס הַזֶּה מְקַדָּשֶׁת לְהַתְחַלּוֹת חֲדָשׁוֹת, לְסוּבְלָנוּת לַתְּהִלִּיכִים טְבַעִיִּים. אֲנוּ מְקַדְּשִׁים כּוֹס זֶה גַּם לְמַרְבְּדֵי הַפְּרִיחָה בְּרַחֲבֵי אֶרְצֵנוּ הַמְרוֹמָמִים אֶת נַפְשֵׁנוּ... עִם שְׁתֵּיתָהּ שֶׁל כּוֹס זֶה מִתְעוֹרְרֶת הַנִּשְׁמָה, הוֹלֶכֶת וְנִפְתַּחַת לְקִרְאָת הַמְּלָאֲכָל וְהַחֲדָשׁ שֶׁעוֹמֵד לְהַפְנִס לְחַיֵּינוּ בַּעֲזַרַת הַשֵּׁם. אֲנוּ שׁוֹתִים כּוֹס זֶה גַּם מִתּוֹךְ שְׂמֵחָה וְהוֹדָיָה עַל הַקֶּשֶׁר הַבְּרָאשִׁיתִי שֶׁבֵּין אָדָם לָאֲדָמָה, שֶׁאֵנוּ נוֹטִים לְשַׁכַּח בְּעֵדֶן שֶׁל פִּלְסְטִיק וּמִתְכַּת, טֶכְנֻלּוּגְיָה וּמְלָאכֹתִיּוֹת. מִן הָעֶפֶר בָּאנוּ וְאֵל הָאֲדָמָה הַטּוֹבָה נָשׁוּב, וּבְחַיֵּינוּ אֲנוּ מִצְוִים לְשָׁמֵר עָלֶיהָ וּלְהוֹקִירָהּ.

"בְּרוּךְ אַתָּה ה', אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, בּוֹרֵא פְּרִי הַגֶּפֶן" אמן!

כוס שנייה מייצגת את עולם היצירה

עולם היצירה הנו המדרגה האמצעית של הבריאה. המדרגה הטומנת בקרבה את כוח היצירה וההתחדשות, המחברת בין החומר והרוח. כנגד מדרגה זו נאכל פרות שאת מעטפתם החיצונית אנו אוכלים וגרעינם טומן בחובו את כוח היצירה. באוכלנו פירות אלו נוקיר את כוח היצירה וההתחדשות שהוענק לכל הברואים, לצומח, לחי ולאדם.

נחשוב על הדברים המעניקים לנו כוח, על גרעין היצירה והחיות שבתוכנו.

יאכל זית ולאחר אכילתו יאמר:

"זֵית רַעְנָן יִפֶּה פְּרִי תֵּאֵר קִרְא ה' שְׁמֶךָ" (ירמיהו פרק יא פסוק טז)

כָּשֶׁם שֶׁהַשֶּׁמֶן מֵאִיר - כִּד בֵּית הַמִּקְדָּשׁ מֵאִיר לְכָל הָעוֹלָם. שְׁנַאֲמַר: "וְהִלְכּוּ גוֹיִם לְאַוְרְךָ" (ישעיהו פרק ס פסוק ג), לָכֵן נִקְרָאוּ אֲבוֹתֵינוּ "זֵית רַעְנָן" שֶׁהֵם מֵאִירִים לְכָל בְּאֻמוֹתָם.

הזית מסמל תכונה של אור ורוחניות

בפסוק הפורט את שבעת המינים, שנשתבחה בהם ארצנו הקדושה, מוזכר הזית על שם המוצר העיקרי המופק ממנו – 'זית-שמן'. ואכן, עד היום הזה נחשב שמן הזית לשמן החשוב ביותר. לשמן שימושים רבים – בישול, תיבול, רפואה, קוסמטיקה ומאור. בימי קדם השמן שימש לאכילה, אך השימוש העיקרי בו היה למאור ואף במקדש, האיר שמן הזית המובחר ביותר במנורה הטהורה.

טעמו הטבעי של פרי הזית הוא מר, וכדי להכשירו לאכילה הוא זקוק לתהליך עיבוד (כבישה במלח) מתמשך. בנוסף – רוב שמנו של הזית אגור בגלעינו הקשה, ולכן בשונה מיין ודבש תמרים שזבים מהפירות בסחיטה קלה, הרי שכדי להפיק שמן מהזית דרושה סחיטה אחרי מעיכת אבן כבדה, המסתובבת בעזרת קורה כבידה – הלוא היא "קורת בית הבד".

בעבר, השתמשו בבהמות לסובב את הקורה סביב, אך באין אפשרות, כמו במערות בר כוכבה מתחת פני האדמה או אצל עניים - גם בכוח הזרוע על ידי אנשים. אגב, מכאן הביטוי הידוע "**טול קורה מבין עיניך**" מכיוון שהאדם שדוחף את הקורה הכבדה בסיבוב, אינו רואה דבר ומכאן בהשאלה - אינו מבחין באמת.

לכל הדעות – הזית אינו עץ הדעת

הזית מוזכר לראשונה בתורה, בהקשר לסיום המבול בימי נוח. היונה הביאה לנוח עלה זית בפיה, כמודה לאלוקים על מזונותיה, לאחר כל ימי המבול, בהם אכלה מפיתו של נוח בלבד - "**וַיְהִי מְזֻנָּתִי מִרֹּרִין כַּזֵּית וּמִסֻּרִים בְּיָדִי, וְאֵל יֵהִי מִתּוֹקִין כְּדִבְשׁ וּתְלֹמִים בְּיַד בָּשָׂר וָדָם**" (עירובין יח ע"ב).

כעת, לאור כל אשר כתבנו, נוכל להבין את העומק הרעיוני של שמן הזית. השמן הוא חומר הבעירה היוצר אור. כידוע, האור הוא סמל הרוחניות ומשמש גם ככינוי לאלוקים "אור אינסוף".

בתהליך הבעירה האש מכלה את ה"חומר" (שמן) ונוצר אור רוחני. כך, האש בעצם מסמלת את התודעה/מודעות הממירה חומר ברוח.

לפיכך, מנורת המקדש בה דולק שמן הזית מבטאת חוכמה והשראת שכינה – "**הָרוּחָה שֵׁיחֲפִים יָדְרִים... מְנוֹרָה בְּדָרוֹם**" (בבא בתרא כה ע"ב), וכן המנורה "**עֲדוּת הִיא לְבָאֵי עוֹלָם שֶׁהַשְּׂכִינָה שׁוֹרָה בִּישְׂרָאֵל**" (שבת כב ע"ב).

לאחר שאכלנו מהחיטה ושתינו מהיין, המהווים בסיס גשמי של שלווה ופריצת דרך, זוכים אנו לזית המאיר בתוכנו את אור הרוח.

כדי לזכות לרוח, דרושה עבודה מקדימה, כשמן המופק מהזיתים המרים בלחץ ובדוחק, אך מי שיתעקש ויעמול – יזכה לאור גדול.

ייתכן שהחיטה או הגפן היו עץ הדעת בגן עדן, אך הזית הדורש עמל ויזע, נקי מחטא עץ הדעת, בו קפץ האדם למדרגות חדשות טרם זמנו.

לכן מתאים דווקא עץ זה כדי לבטא את שאיפת היונה לזכות למזונותיה בכוחות עצמה. סגירת מעגל מעניינת היא סיפור יונה הנביא שכמו שהיונה התעופפה לבדוק אם תם המבול וניתן לחזור אל היבשה, יונה הנביא נשלח להביא בשורה לתושבי נינוה על היבשה, אך ברח לים... ו"ספינה חיה" - הלוויתן החזיר אותו אל היבשה... להביא את הבשורה של האור - החזרה בתשובה לתושבי העיר.

בארץ ישראל מצויה תעשיית שמן עתיקה. בזיתי הארץ טועמים אנו את טעמה של אדמת הקודש, הנקנית בתחילה בייסורים, ומזכה את היושב בה לחכמה והשראת השכינה. "אור חדש על ציון תאיר ונזכה כולנו במהרה לאורו".

זה הזמן, ברוח החג, להאיר פנים לסובבים אותנו, ולהתפלל על כל שאיפותינו הרוחניות. הרבה אור!

סיפור / "הזית, מנין הוא?!"

באחד ממסעותיו לחו"ל, הוזמן מרן הרב מרדכי אליהו זצ"ל למסעדה אמריקאית הידועה במאכליה המשובחים. בעל המסעדה רצה להרשים את הרב, ואמר לו באנגלית – "עוד מעט, אגיש לרב זיתים גדולים ומשובחים", "אמריקאים", אשר אין כמותם אפילו בארץ ישראל". באותו רגע החליט הרב, שלא לאכול מזיתים אלו, מפני כבודם של זיתי ארץ ישראל. בכל זאת, מפאת כבודו של האיש, נעתר הרב לבקשת בעל המסעדה, לפחות להתבונן בקופסת הזיתים ואולי להריח אותם ולהתרשם. התבונן הרב בקופסה, והנה רשום בעברית בקטן – "מיוצר על ידי קבוצת יבנה"...

יאכל תמר ולאחר אכילתה יאמר:

דַּרְשׁ רַבִּי חִיָּא בַּר לִוְלִינִי:

פְּתוּב: צָדִיק כְּתָמָר יִפְרַח כְּאַרְז בְּלִבָּנוֹן יִשְׁגָּה, אִם נֶאֱמַר "תָּמָר" לָמָּה נֶאֱמַר "אַרְז", וְאִם נֶאֱמַר אֶרֶז לָמָּה נֶאֱמַר תָּמָר?

אֵלּוּ נֶאֱמַר תָּמָר וְלֹא נֶאֱמַר אֶרֶז, הֵייתִי אוֹמֵר: מָה תָּמָר אֵין גִּזְעוּ מִחֲלִיף - אֶף צָדִיק חָס וְחֲלִילָה אֵין גִּזְעוּ מִחֲלִיף - לְכָךְ נֶאֱמַר אֶרֶז,

אֵלּוּ נֶאֱמַר אֶרֶז וְלֹא נֶאֱמַר תָּמָר, הֵייתִי אוֹמֵר: מָה אֶרֶז אֵין עוֹשֶׂה פִּירוֹת - אֶף צָדִיק חָס וְחֲלִילָה אֵין עוֹשֶׂה פִּירוֹת -

לְכָךְ נֶאֱמַר תָּמָר וְנֶאֱמַר אֶרֶז (תְּעִינִית כה')

התמר מסמל תכונה של מתיקות החיים ואריכות ימים

בשבעת המינים לא מוזכר התמר בשמו, כי אם על שם המתיקות המופקת ממנו – "דבש". התמר חותם את שבעת המינים, עומד בפסגתם ומבטא את מתיקות החיים.

עץ התמר הוא גם העץ ממנו אנו נוטלים את הלולב לארבעת המינים. המילה 'לו-לב' מבטאת תכונה יוצאת דופן של עץ הדקל: כל העצים מתפצלים לענפים רבים, ובנוסף מגדלים מסביב לגזע העץ בכל שנה טבעות חדשות המכילות צינורות הזנה חדשים לעץ. לפיכך, אם חלק מהעץ נפגע או נכרת יכול העץ להתחדש ולצמוח מחדש.

לעומתם, הדקל משלים את בניית הגזע בתחילת חיי העץ ולא מגדל בהמשך צינורות הזנה חדשים. הוא אף אינו מתפצל לענפים שונים, כי כפות התמרים הם בעצם עלים גדולים הגדלים מן הגזע עצמו. לפיכך יש בדקל גזע מרכזי אחד, שבראשו מתנוסס הלב החי היחידי של העץ, שמצמיח את הלולבים ההופכים לעלים חדשים.

כך, נוצרות שתי התכונות המיוחדות של הדקל: האחת – הדקל צומח רק לגובה ולא לרוחב, והשנייה – במקרה של פגיעה בלב החי של העץ, הדקל לא יוכל לתקן את הפגיעה ולהמשיך את חייו. חז"ל ביטאו תכונות אלו באומרים: **"מָה תָּמָר זֶה אֵין לוֹ אֶלָּא לֵב אֶחָד, אֶף יִשְׂרָאֵל אֵין לָהֶם אֶלָּא לֵב אֶחָד לְאַבְיָהֶם שְׁבַשְׁמִים"**. (סוכה מה ע"ב) ה"לו-לב" צומח ישר מלב העץ.

כאן גנוז סודו של התמר, פרי החיים: כידוע, האדם חי כל עוד נשמתו בגופו. כל עוד הוא נושם. מכאן שהחלק המחיה אותנו הוא "הנשמה", שהוא חלק אלוקי של ממש השוכן בקרבנו, הלוא היא ניצוץ מ"השכינה". אם כן, הנשמה היא החלק האלוקי שנמצא בקרבנו ונקודת החיבור הפיזית בינינו לאלוקים.

במלים אחרות: החיבור לאלוקים הוא ניצוץ החיים שלנו. בחטא עץ הדעת, סטה האדם מנקודת החיבור לאלוקים, שהיא נקודת המרכז ולבם של החיים, וחשב שאפשר למצוא חיים אחרים מבלעדי ה'. לפיכך, נענש האדם ונחסמה בפניו הדרך לעץ השני – עץ החיים.

מיהו עץ החיים? אומר בעל הטורים (ויקרא כג, מ) – **"לולב בגימטריה זהה ל'חיים'."**

הלולב הוא עץ החיים.

לפיכך, לולב יבש - פסול, לפי שרק עצים חיים כשרים, ונרמז הדבר בהלל – **"לא המתים יהללו יה"** – (ירושלמי סוכה פ"ג).

כשם שחיי התמר תלויים בהמשך יכולתו לצמוח ישר כלפי מעלה, ללא סטיות ומסלולים צדדיים, כך חיי האדם תלויים בחיבורו התמידי לנקודת המרכז של חייו, חיבורו לנשמתו האלוקית. "צדיק כתמר יפרח... שתולים בבית ה'... עוד ינובון בשיבה דשנים ורעננים יהיו, להגיד כי ישר ה' צורי ולא עוולתה בו".

בט"ו בשבט אנו אוכלים מפירות ארץ חמדה – ארץ החיים. לאחר שעשינו כוונה לתקן את חטא אכילת עץ הדעת באכילת החיטה ובשתיית היין ואף זכינו לרוחניות וחיבור עם ה' באכילת הזית, נפתחת לפנינו מחדש הדרך אל הלב – הלב לאבינו שבשמיים, הדרך לעץ החיים, דרך ברכת ואכילת התמר.

באכילת התמר המתוק נתפלל לזכות להתענג על מתיקות החיים. ומה יותר מתוק מחיים רוחניים עם משמעות דרך קשר עם אלוקים?

כל רופא ברחבי העולם יודע (סיני, אמריקאי, הודי) שהתרופה הטובה ביותר היא "להקדים את התרופה למכה" כלומר למנוע את המחלה!

ההפך ממחלה היא "בריאות" מלשון "בריא" או "בחירה" נכונה ומאוזנת ועבודת מידות מדויקת, כך, כשנזכה שחינו יהיו מתוקים – נזכה גם שיהיו חיים טובים וארוכים.

סיפור / "הדקל המפתיע"

בעת שהוקם היישוב "מצפה יריחו" בלב המדבר, לא רחוק מים המלח, רצה אחד התושבים לנטוע במקום מטע תמרים. הגיעו למקום מומחי חקלאות, בדקו את השטח ופסקו – העצים כאן לא יצליחו. פנה אותו תושב לעסוק בתחומים אחרים, אך החליט לנסות ולנטוע דקל אחד ליד ביתו. והנה פלא, העץ צמח והניב... כמות עצומה של תמרים. כה רבים התמרים, עד שבכל ערב ראש השנה, גודדים את התמרים (המילה הנכונה לקטיף תמרים), והנוער מחלק אותם לכל משפחות היישוב בברכת שנה טובה ומתוקה. כך ניצב העץ בלב היישוב, כאות וסימן להתגשמות הנבואה: "ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תישאו לעמי ישראל". (יחזקאל לו ח)

כוס שלישית, כולה יין אדום – עונת הקיץ

איך מוזגים: אם זו כוס זכוכית, אז בסופו של דבר שותים חצי מהנפח שלה (עד תחילת ההתעגלות שלה) אז ממלאים חצי מהכוס ביין אדום משובח.

מברכים:

הִנְנוּ מוֹכְנִים וּמְזַמְנִים לְקִיּוֹת מְצוּוֹת שְׁתִּית כּוֹס שְׁלִישִׁית שֶׁל תְּקוּן ט"ו בְּשֶׁבֶט שְׁפֵלָה יֵין אֲדָם. כּוֹס הַמַּסְמֶלֶת אֶת עֲצַמַת אִיתָנִי הַטָּבֵעַ, אֶת יְמֵי הַחַם הַגּוֹבְרִים כְּעֵת עַל יְמֵי הַקָּרָה, אֶת שִׂיא הָאוֹר שֶׁל הַשֶּׁמֶשׁ הַמְאֲדִימָה אֶת עוֹרְנוֹ, אֶת הַקִּיץ עַל שְׁלַל פְּרוֹתָיו הָאֲדָמִים הַמְלֵאִי חוֹמְרִים הַחִינּוּיִים לְבְרִיאוֹתֵינוּ, לְכַבּוֹד הַיְּבוּלִים הַנְּאֻסְפִים וְהַמְּחֻסְנִים הַמְתַּמְלָאִים. נִשְׁתֶּה כּוֹס זֶה גַם לְכַבּוֹד הַחַם הַמְבָשִׁיל אֶשְׁכּוֹלוֹת וּמִבָּשִׁיל לְבָבוֹת, הַמֵּיִצֵּר אֶת חַם הַקָּרָה וְהַאֲהָבָה. נִצֵּין גַּם אֶת הַקֶּשֶׁר שֶׁלָּנוּ לְאַרְצֵנוּ, לְשִׁפְתֵהּ, לְתִרְבוּתָהּ הַחֲמָה, לְלִבָּבוֹת הַפְּתוּחִים שֶׁלָּנוּ אֶחָד לְשָׁנִי בְּעֵת צָרָה וְלַחֵם הָאֲנוּשִׁי הַמְאֲפִין אֶת הָעָם שֶׁלָּנוּ, לְכָל הַצּוֹמֵחַ וְהַגָּדֵל בָּהּ. "בְּרוּךְ אַתָּה ה', אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, בּוֹרֵא פְּרֵי הַגֶּפֶן" אָמֵן!

כוס שלישית מייצגת את עולם הבריאה

עולם זה הנו המדרגה העליונה המתגלמת בבריאה. זהו עולם הרוח הנצחית. כנגד מדרגה זו נאכל פירות, הנאכלים כמות שהם, ללא הפסד וללא בזבז. באכלנו פירות אלו, נזכור את המימד הרוחני שבאדם ובטבע, מימד שגם אם הוא נסתר מעינינו, הוא הכוח המניע את מעגלי הבריאה.

יאכל תאנה ולאחר אכילתה יאמר:

אָמֵר רַבִּי חִיָּיא בְּרַ אֲבָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, לְמָה כְּתוּב: "נוֹצֵר תֵּאֲנָה יֹאכַל פְּרִיָּהּ"?

לְמָה נִמְשְׁלוּ דְּבָרֵי תוֹרָה לְתֵאֲנָה? מָה עֵץ תֵּאֲנָה זֶה, כָּל זָמַן שֶׁאָדָם מִמְשֶׁשׁ בּוֹ - מוֹצֵא בּוֹ תֵּאֲנִים. אַף דְּבָרֵי תוֹרָה כֵּן כָּל זָמַן שֶׁאָדָם הוֹגֵה בָּהֶם מוֹצֵא בָּהֶם טַעַם טוֹב.

התאנה מסמלת תכונה של פנימיות וסבלנות

התאנה אותה אנו אוכלים, היא פרי מעט מוזר ויוצא דופן. גם שהיא בוסר, היא נראית "מוכנה" אך בעצם זה פרח חמוץ ולא פרי מתוק. עץ התאנה לא מוציא פרחים במתכונת המוכרת לנו משאר העצים, שצורתם שונה לחלוטין מהפרי המוכן לאכילה, אלא מוציא פגות - כדורים שבתוכם עשרות פרחים קטנטנים המופרים בעזרת צרעות שנכנסות לתוך התאנים. מי שאין לו סבלנות לחכות להבשלת הפרחים ומנסה "לדלג שלב" זוכה לטעום פרח חמוץ עם עסיס לבן ועוקצני...מי שממתין להבשלת הפרחים - זוכה - לאכילת הפגות המתוקות - ולא את הפרחים שטעמם חמצמץ.

במילים אחרות – התאנה מדלגת שלב בדרך ההתפתחות הרגילה של כל הפירות, כי הפרח נראה ממש כמו פרי ובוחר את סבלנותו...

זו הסיבה, שבתנ"ך ובחז"ל, כשרוצים לבטא עשיית מעשה קודם זמנו מביאים את התאנה כמשל – **"ראויה הייתה לדוד בת שבע, אלא שאכלה פגה"** (סנהדרין קז ע"א), **"כביכורה בטרם קיץ בעודה בכפו יבלענה"** (ישעיהו כח). וכן מעשה בבנו של רבי יוסי דמן יוקרת, שהיה צריך לספק מזון לפועלי אביו, וציווה על עץ התאנה הסמוך להוציא תאנים קודם זמנם, ונענש על כך (תענית כד ע"א). כמובן, התיקון לבעייתיות שבדילוג על שלבים נעוץ במידת הסבלנות – **"נוצר תאנה יאכל פריה"**.

זו הסיבה, שלדעת רבי נחמיה - עץ הדעת - היה דווקא עץ תאנה

שהרי בתום החטא הרגישו האדם ואשתו מבויישים שעירומים הם, וכתיקון לכך תפרו לעצמם לבוש מעלי תאנה, מפני ש**"בדבר שקלקלו בו נתקנו"** (ברכות מ ע"א).

פגם החצנת הגוף (חוסר צניעות, או "התייוונות" בלשון החשמונאים) נולד בעקבות החטא הראשון בהיסטוריה – ומכאן הנטייה של כל הדורות (ושלנו) להחצנה של יופי חיצוני, חשיפת חלקי גוף בצורה מוגזמת, האדרת השטחי שנובעת במידה רבה מאיבוד המשמעות של הפנימיות, או מהרצון להתבלט בצורה קלה ומהירה "אינסטנט", למשוך את הלב ("תשומת לב") ללא משמעות אמיתית.

הלבוש, לעומת זאת, לפי המשל הזה, "מונע תשומת לב מקולקלת" מוביל את האדם לדרך ארוכה יותר, המוציאה את הפנימיות החוצה - כלומר למצוא בסבלנות ובעבודה ממושכת, את ייחודו ומקומו בעולם - יעודו הרוחני והגשמי, שאינו קשור דווקא ליופיו או צורתו החיצונית. מכאן מקור ביטויים רבים ובין השאר "אל תתבונן בקנקן אלא מה שבתוכו"...

נמצאנו למדים שהתאנה, שכל פרחיה ותהליך פריונה מתרחשים בפנים הפרי, מחנכת את האדם לצניעות ופנימיות הדורשים גם סבלנות רבה.

תהליך גאולת ישראל בארץ ישראל דורש סבלנות ואורך רוח, אך בסופו נזכה לגלות (למצוא) ולגילוי (הוצאה לאור) את הרוחניות שבפנימיות החיים.

בזמן אכילת התאנים נתכנס, כל אחד מהמסובים, לתוכו פנימה. נתמקד בחוזקות הפנימיות שלנו ונזכור שאם נמתין מעט בסבלנות, ונתפלל לזכות להיות אנשים פנימיים וסבלניים אורנו יזרח, חזק ולמשך שנים, כאור השמש, לא כאור הירח שמחזיר אור של אחרים ואין לו מקור אור של עצמו.....

יאכל חרוב, ולאחר אכילתו יאמר:

מה ניתן ללמוד מהחרוב? לחרוב יש גם תכונה מיוחדת, כמו שמספר התלמוד:

"יום אחד הָיָה [חֹנִי] הוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ, רָאָה אִישׁ נֹטֵעַ עֵץ חֲרוּב. שָׁאַל חֹנִי: "מִתִּי הָעֵץ יָנִיב פְּרוֹת?" עָנָה לוֹ הָאִישׁ: "בְּעוֹד שְׁבָעִים שָׁנָה". תָּמָה חֹנִי וְשָׁאַל: "וְכִי אֵתָּה בָּטוּחַ שֶׁתְּחִיָּה שְׁבָעִים שָׁנָה?", וְהָשִׁיב לוֹ הָאִישׁ: "אֲנִי בָּאתִי לְעוֹלָם וּמִצָּאתִי חֲרוּב נֹטֵעַ מִנִּיב פְּרוֹת. כָּשֶׁם שֶׁאַבּוֹתַי נָטְעוּ בְּשִׁבְלִי, כֵּךְ אֲנִי נֹטֵעַ בְּשִׁבְלִי בְּנִי." (מסכת תענית, דף כג, עמוד א)

הלך שאנחנו יכולים ללמוד מהחרוב הוא נפלא: חשוב להשקיע בעתיד, לחשוב לטווח ארוך. גם אם מדובר על תשואה שתבוא רק אחרי תהליך ארוך ומפרך, ללא רווחים מידיים, בסוף נזכה לטעום מהפירות. ואם לא אנחנו – אז הדורות הבאים.

יאכל תפוח, ולאחר אכילתו יאמר:

"בתפוח בעצי היער כן דודי בין הבנים בצלו חמדתי וישבתי ופריו מתוק לחכי:" (שיר השירים פרק ב פסוק ג)

למה נמשל הקב"ה לתפוח?

לומר לך מה תפוח זה נראה לעין בלא כלום אך באמת יש בו טעם וריח, כך הקב"ה חפו ממתקים וכלו מחמדים ונראה לעובדי כוכבים ולא רצו לקבל התורה, והיתה התורה בעיניהם כדבר שאין בו ממש, ובאמת יש בו טעם וריח, טעם מנין? שנאמר (תהלים לד) טעמו וראו כי טוב ה', ויש בו מאכל דכתיב (משלי ח) טוב פריי מחרוץ ומפז, ויש בו ריח שנאמר (שיר השירים ד) וריח שלמתוך פריח לבנון, אמרו ישראל אנו יודעין כחה של תורה לפיכך אין אנו זזים מן הקב"ה ותורתו, שנאמר: בצלו חמדתי וישבתי ופריו מתוק לחכי. (שם)

סיפור / "הפירות הטובים באמת"

האדמו"ר הקדוש רבי אהרן מבעלז זי"ע, שזכה להימלט בשנות השואה האיומה לארצנו הקדושה, היה משתדל לאכול דווקא מפירות הארץ. אגב, עד היום נוהגים חסידי בעלז לשנות "לחיים" עם ליקר בנות, מפני שבימי ר' אהרן היה זה הליקר היחידי שהופק מפירות הארץ. אותם שנים היו שנות ה'צנע' שבראשית שנותיה של המדינה. והנה, באחד ה'טישים' (התועדויות, ישיבה בשולחנות ארוכים לציין ארועים או שעורי תורה) חילק רבי אהרן תפוחים מהארץ. בהתאם לאילוצי הימים ההם, לא היו התפוחים מובחרים. במרחק גדול מהרבי עמדו כמה חסידים עשירים מחוץ לארץ והתלחשו ביניהם. הרבי קלט את ההתלחשות וציווה עליהם לספר לו על מה התלחשו. החסידים התביישו בדבריהם, אך חזקה עליהם מצוותו של הרבי, והם התוודו – "אמרנו, שבפעם הבאה שנבוא אל הרבי, נביא לו מחו"ל תפוחים יפים מאלה". אמר להם הרבי – אתם מתבוננים בדבר עצמו ולא במהותו (הרוחנית) נא אימרו אחרי – וביקש מהם לחזור איתו על משפט זה שלוש פעמים – "התפוחים של ארץ ישראל הכי טובים, יפים וטעימים".

יאכל צימוקים/ענבים ולאחר אכילתם יאמר:

הגפן מסמלת תכונה של "דילוג, קפיצה רוחנית" – מתוך שמחה

מענבי הגפן אנו מפיקים את היין, ה"משמח לבב אנוש". היין הוא המשקה החשוב ביותר, עד שקבע ברכה מיוחדת לעצמו – "בורא פרי הגפן"

תכונתו הבולטת ביותר של היין היא, שהוא משחרר את האדם ונותן לכוחותיו הפנימיים ולנשמתו לפרוץ החוצה – "נכנס יין יצא סוד". מעט יין גורם לנו תחושת שחרור ושמחה, מפני שנשמתנו משתחררת ממשא הגוף והיא חופשיה ומשוחררת. אולם, יין רב מעביר את המשקל מהנשמה לתאוות הגוף, ומפיל את האדם בסבך החטא (כל הרואה סוטה בקלקולה ירחיק עצמו מן היין, שהיין מביא לידי קלות ראש וחטא – (סוטה ב ע"א ורש"י שם).

בהמשך, גורם היין הרב להיפוך רגשות, ולאחר ההתפכחות מתחלפת השמחה בדיכאון כבד.

זו הסיבה, שלדעת רבי מאיר – עץ הדעת - היה דווקא עץ גפן **"שאין לך דבר שמביא קללה על האדם אלא יין" (ברכות מ ע"א).**

כאן אנו מגיעים לעומק הפלא של היין, שהשמחה והדיכאון משמשים בו בערבוביה. השמחה מצויה במציאות של שלמות. שלמות זו מצויה אצל מי שמקיים איזון והרמוניה בין הגוף והרוח המרכיבים את אישיותו. הלוגם קמעא, נותן מקום לגופו וחי בעיקר את נשמתו ונמצא שרוי בשלמות ובשמחה. לעומתו, השותה לשוכרה, הרי הוא מדלג בכוח לפסגות מעבר להשגתו. כולו שקוע בגופו אך מתאוה הוא שנשמתו תשתחרר ותזכה ל'אורות גבוהים'. אולם, אורות עליונים אלו הם אורות גזולים, שכן השיכור לא זכה באמת להגיע לתחושה רוחנית מרוממת זו, ולכן סופו לאבדם ולהתרסק על קרקע המציאות. כך נהג אדם הראשון, שהתאוה לכוחות לא לו, וסופו שאיבד את חלקו כליל.

מתפלל אמיתי חש תחושות דומות לשיכור. כשיכור, הוא משתחרר מהגוף וממריא לתחושות רוחניות מרוממות. לפיכך – חשב עלי הכהן את חנה, המתפללת הגדולה, לשיכורה. אך עדיין ישנו הבדל מהותי בין המתפלל לשיכור: בתום התפילה, המתפלל בדבקות עצומה לא יכול להגזים במידת דבקותו כמו ששיכור מגזים ביין (הלוא היא עבודת המידות - באיזו מידה), ולכן לא מקיא ולא חש בדיכאון, מפני שהוא הגיע למקומו הרוחני באמת ובאיזון, לאחר טיפוס הדרגתי ובטוח.

מבחינות רבות מצוי מקורה של תעשיית היין העולמית בארץ ישראל. בארץ זקוקים אנו יחד עם הרוגע ויישוב הדעת של החיטה, לכוחות הפריצה והדילוג של הגפן. הגאולה תבוא רק באיזון הראוי (איזון המידות) בין מעשי האדם ומעשי האלוקים, הגורם לקפיצות ודילוגים מעבר לכוחות אנושי. "קול דודי... מדלג על ההרים, מקפץ על הגבעות".

היהודי שותה מעט ומאחל "לחיים", כלומר ברכה לקפיצתה מעבר לתפיסת האנוש ה"רגילה" שמביאה חיים של שמחה מתוקנת ושלמות תוך כדי הכרת הטוב האלוקי היורד אל העולם. המהדרים (חב"ד) יברכו אף "לחיים - לחיים!" לסמל את ההכרה שמי שחי ככה זוכה לגן עדן עוד בחייו ובאמת "חיי" בהתעלות ("כל האנשים נושמים, מעטים באמת חיים).

כלומר הראשון הוא לכבוד ההכרה שהיין בקדושה ובמידה הנכונה מסייע לנו לשמוח שמחת אמיתית שמעבר לכוחנו והברכה השנייה לכבוד שימור ההרגשה הזו גם ללא יין - לחיי "הרגשת גן עדן" בחיי היומיום!

להבדיל וכדי להדגיש, יש פעמים בודדות שבהם אנו מצווים לשתות "עד דלא ידע להבדיל בין טוב לרע" קרי לסמל רק את הקפיצה שמעל לכוחנו - בלי שליטתנו, כדי להדגיש את הנס הגדול שקרה בכוח האלוהי ולא בכוח האדם (נס פורים).

סיפור / "הגפנים שבו לגבולם"

סיפר הרב שמואל אליהו בשם רבו של מחוז בורדו בצרפת: כידוע, בבורדו ישנם גפנים מיוחדים, שמענביהם מייצרים את יין 'בורדו', המפורסם בכל העולם באיכותו וטעמו. מסורת עתיקה העוברת מדור לדור בקרב תושבי בורדו הצרפתים מספרת, שאבות אבותיהם של הגפנים הללו הובאו לבורדו לפני כאלפיים שנה על ידי הרומאים ששבו מהמלחמה בארץ ישראל.

כששבו היהודים לארצם בעליות הראשונות, ביקש הברון רוטשילד להקים תעשיית יין במושבות הראשונות בארץ, ומשנזכר במסורת זו, הביא ייחורי גפנים מבורדו לארץ. והנה פלא, לאחר שהחלו הגפנים להניב פרי בארץ, הכתה מכת 'קימחון' את הגפנים בבורדו ותעשיית היין במחוז ספגה מכה אנושה. בעקבות זאת, חובבי יין בורדו החלו לצרוך את יין ארץ ישראל ששב לגבולו. מאז, תעשיית היין בעולם מצטיינת בכמותה, אך איכותה הולכת ויורדת, ואילו יינות הארץ הולכים ועולים וזוכים במדליות זהב עולמיות. כך מתקיימים דברי חז"ל (רבנו יונה ברכות לו ע"ב), שמוזגים מים ביין של ברכת המזון בברכת הארץ, להודיע שבח ארץ ישראל שהיין שלה חזק.

יקחו פרי מפרות האדמה או ירק ויברכו:
”ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם בורא פרי האדמה” אמן!

סיפור / הפרי המחבר אותנו לארצנו (שום)

סיפורה הגברת מחפודה מנתניה: ”אבי ז”ל היה ידוע במרוקו כאוהב הארץ. באותם ימים, באו למרוקו במחתרת שליחי עליה מהארץ, אך סכנה גדולה הייתה לארחם בבית. פעם, בט”ו בשבט, הזמין אבי את קרוביו לסדר ט”ו בשבט ובנוסף – שליח מארצנו הקדושה. בסדר היו רק פירות מחו”ל, אך אבי שאהבת הארץ בערה בו שאל את השליח אם יש לו פרי מהארץ. פשפש השליח בבגדיו, ולתדהמת הנוכחים שלף שום שנשא עימו כסגולה. בחרדת קודש טיגן אבי את השום, וכולם טעמו מפירות ארצנו. למחרת, בא משהו לאבי בהיחבא והזהירו: דע לך, שהשלטונות יודעים שהחבאת שליח ממדינת ישראל, קום וברח. מיד ויתר אבי על כל רכושו, וברחנו כל המשפחה לארץ ישראל. כך זכינו, בזכות פירות הארץ, לחגוג את חג הפסח בארץ המובטחת.”

יקחו מאכל העשוי מן החטה או שעורה - כגון פשטידה, עוגות או מיני מאפה אחרים שאינם לחם ויברכו עליו:
”ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם בורא מיני מזונות:” אמן!

אחר שיאכלו מעט, יאמרו פסוקים בענין חטה ולחם:

ושמרת את מצות יהוה אלהיך ללכת בדרכיו וליראה אתו: כי יהוה אלהיך מביאך אל ארץ טובה ארץ נחלי מים עינת ותהמת יצאים בבקעה ובהר: ארץ חטה ושעורה וזפן ותאנה ורמון ארץ זית שמן ודבש: ארץ אשר לא במסכנת תאכל בה לחם לא תחסר כל בה ארץ אשר אבניה ברזל ומהרריה תחצב נחשת: ואכלת ושבעת וברכת את יהוה אלהיך על הארץ הטובה אשר נתן לך: השמר לך פן תשכח את יהוה אלהיך לבלתי שמר מצותיו ומשפטיו וחקתיו אשר אנכי מצוך היום: פן תאכל ושבעת ובתים טובים תבנה וישבת: ובקרד וצאנך ירבין וכסף וזהב ירבה לך וכל אשר לך ירבה: ורם לבבך ושכחת את יהוה אלהיך המוציאך מארץ מצרים מבית עבדים: המוליכך במדבר הגדל והנורא נחש שרף ועקרב וצמאון אשר אין מים המוציא לך מים מצור החלמיש: המאכלך מן המדבר אשר לא ידעון אבתך למען ענתך ולמען נסתך להיטבך באחריתך: ואמרת בלבבך כחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה: וזכרת את יהוה אלהיך כי הוא הנתן לך כח לעשות חיל למען הקים את בריתו אשר נשבע לאבתך ביום הזה: (דברים ח')

ישב רבן גמליאל ודרש:

עתידיה ארץ ישראל להצמיח כפרות של לחם על העצים (שבת ל')

חיטה מסמלת תכונה של שלוה – יישוב הדעת

מהחיטה עושים את הלחם שהוא עקר המזון של גוף האדם. חטה - בגימטריה 22, כנגד 22 אותיות התורה שהיא עקר המזון של נשמת האדם.

מכאן, שהלחם המופק מהחיטה הוא המזון היסודי שלנו (בראשית רבה מח, יא).

טבעו של האדם, שיכול הוא להתרכז וללמוד, להוסיף דעת ולהתקדם מבחינה רוחנית בעיקר בשעה שהוא שבע ורגוע מבחינה גשמית, וכפי שאמרו חז"ל: ”קודם שיאכל אדם וישתה, יש לו שתי לבבות. לאחר שאוכל ושותה אין לו לב אחד” (בבא בתרא יב ע"ב).

לפיכך, אדם קונה דעת רק בשעה שהוא אוכל חיטה המביאה אותו לידי יישוב הדעת – ”אין התינוק יודע לקרות אבא ואמא עד שיטעום טעם דגן” (ברכות מ ע"ב).

זו הסיבה, שלדעת רבי יהודה – עץ הדעת - היה דווקא עץ חיטה

קודם חטא אדם הראשון, הייתה פרנסתו של אדם הראשון מזומנת לו מתוך יישוב הדעת, ואפילו החיטה הייתה גבוהה כאילן ויכולה הייתה להוציא לחמניות מוכנות ללא טורח.

משחטא האדם ונתקלל – "בזיעת אפך תאכל לחם", קרי הזיעה המטפטפת מאפו של עובד האדמה הרכון כלפי מטה.

הונמכה קומתה של החיטה, והיא הפכה לשיבולת שבכוחה לשאת רק גרגירים. ניטלה מהאדם מנוחת הנפש, והוטל עליו להתייגע רבות עד שיזכה ללחם ופרנסה.

אולם, באכילת הפירות בט"ו בשבט, אנו מתקנים את חטא אדם הראשון. ואף שלא מפורש הדבר, הנה זכר לו – שכן בארץ ישראל מצטרפת החיטה, שכעת היא פרי האדמה, לרשימת שבעת מיני פירות האילן שנשתבחה בהם ארץ ישראל (פרי צדיק לט"ו בשבט).

וכך יהיה בארץ ישראל לעתיד לבוא – "עתידה ארץ ישראל שתוציא לחמניות... עתידה חיטה שתיתמר כדקל" (כתובות קיא ע"ב). או אז נזכה ליישוב הדעת אמיתי - "בזמן הגאולה, כל המעדנים מצויים כעפר, ולא יהיה עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד, ולפיכך יהיו ישראל חכמים גדולים..." (רמב"ם סוף הלכות מלכים).

אכילת החיטה היא הזמן להירגע. להתרכז. לאכול לאט, במנוחה ולשובע. להתענג על הברכה שה' שלח בלחמנו, ולהתפלל להגיע ליום בו יתקיים בנו – "הלוח להרגיעו ישראל".

כוס רביעית, רובה אדום ומיעוטה לבן – עונת הסתיו

איך מוזגים: אם זו כוס זכוכית, אז בסופו של דבר שותים חצי מהנפח שלה (עד תחילת ההתעגלות שלה) אז ממלאים שני שליש (מהחצי) ביין אדום משובח ומוזגים מעליו עוד שליש יין לבן טעים.

מברכים:

הִנְנוּ מוֹכְנִים וּמְזַמְנִים לְקִיּוֹם מִצּוֹת שְׁתֵּית כּוֹס רְבִיעִית שֶׁל סֵדֶר ט"ו בְּשֶׁבֶט לְכַבּוֹד הַחֲזָרָתוֹת בְּטָבָע, לְכַבּוֹד הַמִּדְּתוֹת הַמוֹהֲלֹת חֵם בְּקִרְיֹת נְעִימָה, לְכַבּוֹד הַתְּנָאִים הַמְּדִיקִים לְצַרְף קִיּוֹם חַיִּים בְּכִדּוּר הָאָרֶץ, לֹא חֵם מְדִי וְלֹא קָר מְדִי, לַח הַמְּשִׁיכָה, הַצֵּל, הַחֲמִצָּן, מַחְזֹר הַמִּים בְּעוֹלָם, הַמְּתַאֲדִים מְהֻלָּקִים וְחוֹזְרִים כְּגֶשֶׁם וְחֲזָרָה אֶל הַיָּם בְּנִהְרֹת, לְכַבּוֹד גּוֹפְנוֹ שְׁלֵנוֹ, הָעֲשׂוֹי רַבּוֹ מִמֵּים וְהַגְּבוּל הַמְּדִיק (הַעוֹר) הַמְּחַזֵּיק אֶת הַמִּים כְּצוּרָה מְמִשִּׁית, הַמְּכִילָה אוֹר עֲלִיוֹן מִמֶּשׁ...

אָנוּ מְקַדְּשִׁים כּוֹס ז', לְכַבּוֹדָהּ שֶׁל שְׁמִירַת הַטָּבָע מִפְּנֵי רִשְׁלוֹת הָאָדָם וְחֲמִדְנוּתוֹ. מִי יִתֵּן וְנִדַּע לְשִׁמּוֹר וּלְכַבֵּד אֶת כָּל הַבְּרוּאִים בְּעוֹלָמוֹ שֶׁל הַקַּב"ה, שְׁמַא נִקְלָקֵל וְלֹא יִהְיֶה מִי שְׁיִתְקֶן אַחֲרָינוּ.

משפחה היא כמו עץ

"בְּרוּךְ אַתָּה ה', אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, בּוֹרֵא פְּרִי הַגֶּפֶן" אמן!

אמר רבי שמעון בר יוחאי:

"שְׁלוֹשָׁה דְּבָרִים שְׁקוּלִים זֶה כְּנֶגֶד כְּזֶה, וְאֵלֵינוּ הֵם: אֶרֶץ וְאָדָם וּמָטָר.

הוסיף רבי לוי:

וּשְׁלֹשָׁתָם בְּנוֹיִים מְשֻׁלוּשׁ אוֹתִיּוֹת, לְלַמֶּדְךָ שְׁאֵם אֵין אֶרֶץ אֵין מָטָר, וְאֵם אֵין מָטָר אֵין אֶרֶץ וְאֵם אֵין שְׁנֵיהֶם - אֵין אָדָם" (עפ"י בראשית רבה, יג)

"כי האדם באשר הוא אדם, צריך להיות תמיד בתוך הטבע. כי הטבע הוא לאדם המרגיש והמפיר ממש מה שהמים הם לדג. כי לא רק להשתקפות בבואתו של הטבע בתוך נפשו זקוק האדם. זקוק הוא לספירה של הטבע, ללחיצה המקפת והמאחדת, שהטבע, שההווה האין-סופית לוחצת על כל נקדה מנקדות גופו ונפשו ומכריחה אותו לחיות, להיות אדם ולהיות פרט בפני עצמו." (א.ד. גורדון)

בשעה שברא הקב"ה את אדם הראשון נטלו והחזירו על כל אילני גן עדן ואמר לו: "ראה מעשי כמה נאים ומשבחין הן וכל מה שבראתי בשבילך בראתי. תן דעתך שלא תקלקל ותחריב את עולמי שאם קלקלת אין מי שיתקן אחריך..." (מדרש קהלת רבה ז, יט)

על כריתת עצים ושמירה על ערכי הטבע:

"כי האדם עץ השדה" (דברים כ יט)

לכן צוה ה' לא לעקר עצים אפלו בעת מלחמה. "רק עץ אשר ידעת כי לא עץ מאכל הוא - אותו תשחית וכרת." טעם ההלכה הוא שלכל עץ יש חיים. לכל עשב ועשב "יש מלאך שעומד עליו ברקיע ואומר לו: גדל!" (בראשית רבא פרשה י) חכמינו אמרו ש"הכורת עץ מאכל שלא לצורך מסכן חס וחלילה את חייו". ומכיון שעדיפה מדה טובה על מדת פרענות - הנוטע עץ מאכל מוסיף חיים בעולם ומוסיף חיים לעצמו. לכן צריך כל אדם להתפלל על תנובת השדה ועל פרות הארץ כי בהם תלויים חייו וחיי כל בני אדם, ובהם תלויים חיי כל חי.

עם ישראל קשור בגורלו לפירות הארץ בקשר פנימי הדוק

בשעה שגלו ישראל מעל אדמתם - גלתה השכינה ו"מעוף השמים ועד בהמה - נדדו הלכו" (ירמיהו ט) וגם הארץ היתה שממה ולא עלה בה כל עשב "כמהפכת סדם ועמרה אדמה וצבאים". ובשעה שחזרנו לארץ - חזרה ארץ ישראל ונתנת פריה בעין יפה.

יקחו משקה כלשהו ויברכו:

ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם שהכל נהיה בדברו

בסיום הסדר יברך:

תפילת "הבן איש חי" רבי יוסף חיים מבגדד:

יהי רצון מלפניך ה' אלקינו ואלקי אבותינו, שתברך כל אילנות האתרוג להוציא פרותיהם בעתם, ויוציאו אתרוגים טובים יפים ומהדרים ונקיים מכל מום. ולא יעלה בהם כל חזזית ויהיו שלמים, ולא יהי בהם שום חסרון, ואפילו עקיצת קוץ. ויהיו מצויים לנו ולכל ישראל אחינו בכל מקום שהם, לקיים בהם מצות נטילה עם מצות נטילה עם הלולב בחג הסוכות שיבא עלינו לחיים טובים ולשלום, כאשר צויתנו בתורתך על ידי משה עבדך, (ויקרא כג, מ) ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר פפת תמרים וענף עץ עבת וערבי נחל. ויהי רצון מלפניך ה' אלקינו ואלקי אבותינו, שתעזרנו ותסייענו לקיים מצוה זו של נטילת לולב והדס וערבה ואתרוג כתקנה בזמנה בחג הסוכות שיבא עלינו לחיים טובים ולשלום, ותזמין לנו אתרוג יפה ומהדר ונקי ושלם וכשר כהלכתו.

ויהי רצון מלפניך ה' אלקינו ואלקי אבותינו שתברך כל מיני האילנות ויוציאו פרותיהם ברבוי, שמנים וטובים, ותברך את הגפנים שיוציאו ענבים הרבה, שמנים וטובים, כדי שיהיה היין היוצא מהם מצוי לרב לכל עמך ישראל לקיים בו מצות קדוש ומצות הבדלה בשבתות וימים טובים ויתקיים בנו ובכל אחינו מקרא שכתוב (קהלת ט, ז) לך אכל בשמחה לחמך ושתה בלב טוב יינך כי כבר רצה האלהים את מעשיך. (שיר ה, א) באתי לגני אחתי כלה אריתי מורי עם בשמי אכלתי יערי עם דבשי שתיתי ייני עם חלבי אכלו רעים שתו ושכרו דודים. יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי וגאלי:

תם סדר "תיקון ט"ו בשבט"

סיימנו את "תיקון ט"ו בשבט", הגיע הזמן לקחת את הילדים והנוער, לצאת החוצה ליהנות מהטבע הלילי, להרים את העיניים השמימה ולבצע עוד טקס מרגש – ברכת/קידוש הלבנה...הנה כך:

"ברכת הלבנה" או "קידוש לבנה"

"ברכת הלבנה" (מזרח) או "קידוש לבנה" (אשכנז) היא מסורת בת אלפי שנים, ברכה מיוחדת הנאמרת בחציו הראשון של החודש העברי עד הלבנה המלאה (לא לאחר ט"ו בחודש), אל מול פני הלבנה ההולכת וגדלה בתקופה זו של החודש, עד שיא האור שלה. נוהגים להוסיף אחרי הברכה פרקי תהילים וטקסטים אחרים.

יש דעות שונות ממתי מברכים ברכה זו. לפי הרמב"ם, וכן המאירי והסמ"ג וכן המקובלים, ניתן ורצוי לברך על הלבנה מיד בתחילת החודש ברגע שרואים אותה בחידושה מהמולד ("מחייכת מימין" קרי כשהצד המאיר מימין). האשכנזים הלא-חסידיים, וקהילות מרוקו וגאורגיה, נוהגים על פי הפסיקה המתירה לברך החל משלושה ימים מהמולד של החודש. על פי הקבלה ראוי לברך רק לאחר שעברו שבעה ימים שלמים מהמולד, וכן נוהגים, על פי רוב, החסידים וחלק מהספרדים.

נהגו לכתחילה לברך את הלבנה דווקא במוצאי שבת, כיוון שבשעה זו "האדם מבושם ובגדיו נאים", אך זאת רק אם מוצאי שבת חל לפני י' בחודש, אך בחג המקדש את הטבע ראוי שנצא בסיום הארוחה ונתבונן בפלא הזה ונברך אותו...

משמעות הברכה

לפי נוסח הברכה בתלמוד, ובמיוחד לאור מיקומה במסכת ברכות בתלמוד הירושלמי בין ברכות על תופעות טבע שונות (רעם, ברק וכו'), ברכת הלבנה היא אחת מ"ברכות הראייה" שיש לברך על תופעות טבע. לברכות אלו יש תפקיד חינוכי ראשון במעלה: ציון האל כמקור כל הכוחות בעולם, בלי לייחס לכוחות הטבע: כוח משלהם" כאלים, שהיא מגמה שרווחה בעולם האלילי. הכל מאלוקים.

עם השנים קיבלה ברכת הלבנה משמעות נוספת, הלבנה והתחדשותה מסמלים את העם היהודי...כשם שהלבנה מתחדשת ודועכת מדי חודש וחודש, כך גם עובר העם היהודי במהלך ההיסטוריה תקופות שפל וגאות. מחזוריות זאת עתידה להמשך עד לגאולה העתידה שבה יזכה עם ישראל למעמדו הראוי, בדומה ללבנה שאף היא (על פי המדרש) נבראה בבריאת העולם כשווה לשמש בעוצמת אורה, אך הידרדרה והפכה למשנית בחשיבותה לשמש, ועתידה ברבות הימים, לחזור למעמדה הראשון. בנוסף, בדומה לתפקיד הלבנה להאיר את אור החמה בחשכה, כך תפקיד עם ישראל, להאיר את אורו של הקב"ה בעולם החשוך.

יוצאים החוצה, מרימים עיניים למרום, מתרכזים רגע בלבנה (ירח בעברית היא מילה המתארת גם "חודש") ואמרים בחגיגות:

ברכת / קידוש הלבנה - נוסח משולב לכל העדות -

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם.

אשר במאמרו ברא שחקים. וברוח פיו כל צבאם.

חק וזמן נתן להם שלא ישנו את תפקידם.

ששים ושמיים לעשות רצון קונם.

פועל אמת שפעלתו אמת. וללבנה אמר שתתחדש.

עטרת תפארת לעמוסי בטן שהם עתידים להתחדש כמותה. ולפאר ליוצרם על שם כבוד מלכותו:

ברוך אתה יי. מחדש חדשים:

עתה אומרים מזמורי תהלים:

למנצח מזמור לדוד. השמים מספרים כבוד אל ומעשה ידיו מגיד הרקיע. יום ליום יביע אמר ולילה ללילה יחיה דעת. אין אמר ואין דברים בלי נשמע קולם. בכל הארץ יצא קום ובקצה תבל מליהם לשמש שם אהל בהם. והוא כחתן יצא מחפתו ישיש כגבור לרוץ ארח. מקצה השמים מוצאו ותקופתו על קצותם ואין נסתר מחמתו. תורת יהוה תמימה משיבת נפש עדות יהוה נאמנה מחכימת פתי. פקודי יהוה ישרים משמחי לב מצות יהוה ברה מאירת עינים. יראת יהוה טהורה עומדת לעד משפטי יהוה אמת צדקו יחדיו. הנחמדים מזהב ומפז רב ומתוקים מדבש ונפת צופים. גם עבדך נזהר בהם בשמרם עקב רב. שגיאות מי יבין מנסתרות נקני. גם מזדים חשך עבדך אל ימשלו בי אז איתם ונקיתי מפשע רב. יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך יהוה צורי וגאלי.

(תהלים יט)

צורי בעולם הזה וגאלי לעולם הבא. וכל קרני רשעים אגדע תרוממנה קרנות צדיק. (תהלים עה, יא)

הללו יה הללו את יהוה מן השמים הללוהו במרומים. הללוהו כל מלאכיו הללוהו כל צבאיו. הללוהו שמש וירח הללוהו כל בוכבי אור. הללוהו שמי השמים והמים אשר מעל השמים. יהללו את שם יהוה כי הוא צוה ונבראו. ויעמידם לעד לעולם חק נתן ולא יעבור. (תהלים קמח, א-ו)

כי אראה שמיך מעשי אצבעתיך ירח וכוכבים אשר כוננתה. (תהלים ח, ד)

יהוה אדנינו מה אדיר שמוך בכל הארץ. (תהלים ח, י)

ומברכים:

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם. אשר במאמרו ברא שחקים. וברוח פיו כל צבאם. חק וזמן נתן להם שלא ישנו את תפקידם. ששים ושמיים לעשות רצון קונייהם. פועל אמת שפעלתו אמת. וללבנה אמר שתתחדש. עטרת תפארת לעמוסי בטן שהם עתידים להתחדש כמותה. ולפאר ליוצרם על שם כבוד מלכותו: ברוך אתה יי מחדש חדשים:

שלוש פעמים:

בסימן טוב תהי לנו ולכל ישראל:

רוקעים ברגלים מרימים יד למעלה לכיוון הלבנה ואומרים:

ברוך יוצרך ברוך עושך ברוך קונך ברוך בוראך: כשם שאנחנו מרקדים כנגדך ואין אנחנו יכולים לגע בך, כך אם ירקדו אחרים כנגדנו להזיקנו, לא יוכלו לגע

בְּנוּ וְלֹא יִשְׁלֹטוּ בְּנוּ וְלֹא יַעֲשׂוּ בְּנוּ שׁוֹם רוּשָׁם, תִּפְּל עֲלֵיהֶם אֵימָתָה וּפְחַד בְּגָדָל זְרוּעָךְ יִדְמוּ כְּאֶבֶן:
כְּאֶבֶן יִדְמוּ זְרוּעָךְ בְּגָדָל וּפְחַד אֵימָתָה עֲלֵיהֶם תִּפְּל:

דוד מלך ישראל חי וקיים:

אָמֵן אָמֵן אָמֵן:

נֶצַח נֶצַח נֶצַח:

סֶלָה סֶלָה סֶלָה:

וְעַד וְעַד וְעַד:

שבע פעמים (סופר באצבעותיו):

לֵב טָהוֹר בְּרָא לִי אֱלֹהִים וְרוּחַ נָכוֹן חִדָּשׁ בְּקִרְבִּי. (תהלים נא, יב)

=====

הִלְלוּ יְהוָה הַלְלוּ אֵל בְּקִדְשׁוֹ הַלְלוּהוּ בְּרִקְיעַ עֲזָא. הַלְלוּהוּ בַּגְּבוּרָתוֹ הַלְלוּהוּ כְּרֹב גְּדָלוֹ. הַלְלוּהוּ בְּתִקְעַ שׁוֹפָר הַלְלוּהוּ בְּנִבְל וְכִנּוֹר. הַלְלוּהוּ בְּתֵף וּמְחוֹל הַלְלוּהוּ בְּמִנִּים
וְעוּגָב. הַלְלוּהוּ בְּצִלְצְלֵי שְׁמַע הַלְלוּהוּ בְּצִלְצְלֵי תְרוּעָה. כָּל הַנְּשָׁמָה תִּהְיֶה לַיהוָה הַלְלוּ יְהוָה. (תהלים קנ)

וְהָיָה אֹרֶךְ הַלְבָנָה כְּאֹרֶךְ הַחֲמָה וְאֹרֶךְ הַחֲמָה יִהְיֶה שְׁבַע־עֶשְׂרִים כְּאֹרֶךְ שְׁבַע־הַיָּמִים בְּיוֹם תִּבְשׂ יְהוָה אֶת שִׁבְרֵ עַמּוֹ וּמִחֵץ מִכְתּוֹ יִרְפָּא. (ישעיהו ל, כו)

וּתְעַדִּי זֶהָב וְכֶסֶף וּמִלְבוּשֶׁךָ שֵׁשׁ וּמָשִׁי וְרִקְמָה סֵלֶת וּדְבֶשׁ וְשֶׁמֶן אֶכְלֶת וְתִיפִי בְּמֵאָד מֵאָד וְתִצְלַחִי לְמַלְכוּכָה. (יחזקאל טז, יג)

ומסיימים בעוד מזמור תהילים רב סגולות:

שִׁיר לַמַּעֲלוֹת אֲשָׁא עֵינִי אֶל הַהָרִים מֵאִין יָבֵא עֲזָרִי.

עֲזָרִי מֵעַם יְהוָה עֲשֵׂה שְׁמִים וְאֶרֶץ.

אֵל יִתֵּן לְמוֹט רִגְלֶךָ אֵל יָנוּם שְׁמֶרְךָ.

הִנֵּה לֹא יָנוּם וְלֹא יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל.

יְהוָה שְׁמֶרְךָ יְהוָה צִלְּךָ עַל יָד יְמִינֶךָ.

יִזְמַם הַשָּׁמַשׁ לֹא יִכְפֹּה וְיָרֵחַ בִּלְיִלָה.

יְהוָה יִשְׁמְרֶךָ מִכָּל רָע יִשְׁמֹר אֶת נַפְשֶׁךָ.

יְהוָה יִשְׁמֹר צִאתְךָ וּבואֶךָ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם. (תהלים קכא)

נספחים / מזון רוחני / מאמרים:

"כי האדם עץ השדה" / מעובד מתורתו של הרבי מליובאוויטש

התורה מלמדת אותנו "כי האדם עץ השדה" (דברים כ, יט). האימרה הזו נפוצה בגן הילדים, בכיתות הלימוד ואפילו הפכה לשיר פופולרי. אך, נחשוב לרגע: מה משותף לאדם ולעץ? האם בט"ו בשבט נוכל לצאת אל הרחוב, לשבת בצילו של עץ וללמוד לקח לחיי היום-יום שלנו?

הבה ונצא לסיור בין העצים. נבחן את העץ. גזע חסון. ענפים מתפשטים לכל עבר. קשה להאמין, אבל הכל התחיל בגרעין אחד קטן. הפוטנציאל ה'גרעיני' מדהים; השקעה קטנה בגרעין, תניב עץ חסון ופירות משובחים.

ילד קטן הוא כמו גרעין; אדם בוגר הוא העץ. מעוניינים באדם בוגר, יציב ומלא ערכים? השקיעו בילדים. אולי הם קטנים, אפילו תינוקות. אבל ההשקעה תשתלם, כשהם יגדלו ויתבגרו.

נביט אל הארץ. נחפש את השורשים. היכן הם? האם הם קיימים? כן, הם קיימים. נסתרים מהעין אך קיימים. ובלעדיהם העץ לא יחזיק מעמד. רוח קלה תהפוך אותו על פניו. האמונה היא השורש. היא זו שנותנת לאדם את היציבות. היא מעניקה לו חוסן פנימי גם בעתות משבר. בלעדיה, רוחות קלות, לחצים חברתיים או סביבה משתנה תזעזע את חייו. המאמין לא יחשוש מכל אלו: האמונה היא נר לרגליו, לאורה ילך ועל-פיה יתנהג.

אבל אין די בכך. העץ לא מורכב מגרעין ושורשים בלבד. העץ הוא הגזע, הענפים.

לא ניתן להסתפק באמונה בלבד. יש להתקדם ולפעול, לגדול ולהתרחב. הגזע והענפים הם המעשים הטובים של האדם. קיימת מצוה? העץ צמח בעוד סנטימטר. כיבדת את ההורים? עוד ענף נולד, והעץ הולך וגדל...

כדאי לזכור שעץ טוב לא מפסיק לגדול. ברגע שהגדילה נפסקת חלילה, הענפים ייבשו, וענפים חדשים לא יופיעו.

ולסיום: האם העץ הוא 'עץ סרק', או שמא נהנים ממנו כולם? זוהי שאלה שיש לתת עליה היטב את הדעת. לעצים מסויימים שורשים איתנים, גזע חסון והרבה ענפים. האם הכל נהנים מהם? או שמא הם אנוכיים, במידת מה?

על האדם – העץ – לזכור תמיד את הזולת. להעניק, לתת את המיטב. הפירות שאתה מעניק היום, יהפכו מחר לאילנות. אל תתן למעגל הזה להפסק.

ונסיים בלשונו של רבי לוי יצחק עצמו:

"ובכן, מאחר שהיום הוא ראש השנה לאילן, יהי רצון מלפני השם יתברך שיהיה פרי הארץ לגאון ולתפארת, וכן האדם שהוא "עץ השדה" יצמח ויעלה מעלה מעלה, פשוט שיוציא צמחו ופריו לברכה, והוא הבנים "כשתילי זיתים סביב לשולחןך", מ"אשתך כגפן פוריה" ... אמן ואמן.

ברכות "הנהנין"

חודש שבט קשור בזיכרוננו לפירות הגדלים בשדה. בחודש זה מתחלפים השנים בין המעשרות שמפרישים מפירות העץ, ובארץ ישראל התחילו, בשנים האחרונות,

הברכות שמברכים על המאכלים השונים: על פרי האדמה ופרי העץ, ועל הלחם והיין. לברכות אלה קוראים "ברכות הנהנין" - ברכות שמברכים כאשר נהנים מאוכל.

יש עוד ברכות, כמו ברכה שמברכים כאשר לובשים ציצית, או נוטלים לולב בסוכות. לברכות אלה קוראים "ברכות המצוות".

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף לה עמוד א

תנו רבנן: אסור לו לאדם שיהנה מן העולם הזה בלא ברכה, וכל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה - מעל (גנב את הדבר).

מאי תקנתיה (מה תקנתו?) - ילך אצל חכם... וילמדנו ברכות, כדי שלא יבא לידי מעילה. לפי דברי הגמרא האלה, העולם כולו שייך לה', ואדם הנהנה ממשוהו בלי לברך, כאילו "מעל" - גנב את הדבר.

הברכה נותנת רשות לאדם לקחת את מה ששייך לה', ולהשתמש בו בשביל עצמו. לכן אדם צריך ללכת אצל חכם, וללמוד דיני ברכות, כדי שלא יאכל בלי ברכה, וימעל. אדם נהנה מהרבה מאוד דברים בעולם. מדוע צריך לברך דווקא על אוכל, ולא על נוף יפה שרואים, או שיר יפה ששומעים?

רמז: נסו לחשוב מתי אומרים "תודה".

ברכות פרק ו' משנה א

כיצד מברכין על הפירות?

על פירות האילן הצומחים על עצים וצמחים מעל הקרקע, אומר "בורא פרי העץ", חוץ מן היין. שעל היין אומר "בורא פרי הגפן".

ועל פירות וירקות הצומחים על הארץ עצמה (אבטיח) ובתוך האדמה (בטטה) אומר "בורא פרי האדמה", חוץ מן הפת שלמרות שעשויה משיבולים שגדלים על הארץ עצמה, על הפת הוא אומר "המוציא לחם מן הארץ".

יש עוד ברכה שלא הוזכרה במשנה, והיא ברכה על דברי מאפה שיש בהם קמח ואינם "לחם" (פשטידות, בורקס, עוגות וכו'). על שכאלה מברכים "בורא מיני מזונות".

המשנה מוסיפה ברכה נוספת: "שהכל נהיה בדברו". ברכה זו מיועדת לכל הדברים בעולם שאינם פירות, ירקות, יין, דברי מאפה או לחם. כך למשל מים, תה, ויסקי, פתית, פירה, מרק וכו'.

שבעת המינים כנגד שבע תכונות אופי באדם

הרבי מליובאוויטש

"כי ה' אלוֹקֶיךָ מביאֲךָ אֶל אֶרֶץ טוֹבָה אֶרֶץ נַחֲלֵי מַיִם עֵינֹת וְתִהְיוּמוֹת יוֹצְאִים בְּבִקְעָה וּבְהָר, אֶרֶץ חִטָּה וּשְׁעוּרָה וּגֶפֶן וְתַאנָּה וְרִמּוֹן, אֶרֶץ זֵית שֶׁמֶן וְדִבְשָׁה (תמרים)" (דברים ח, ז-ח)

חז"ל מספרים לנו כי במקור כל העצים הניבו פירות וכך אף יהיה בימות המשיח. עץ חסר פירות הוא סימפטום של עולם לא-מושלם, שכן תפקידו של עץ הוא לשאת פירות.

אם "האדם הוא עץ השדה" (דברים כ, יט) ופרי הוא הישגו הגבוה ביותר של העץ, הרי ישנם שבעה פירות המהווים גולת הכותרת של הקציר האנושי והבוטני.

אלה הם שבעת מיני הפירות והדגנים שלדברי התורה הם דוגמא לפוריותה של ארץ הקודש: חִטָּה, שְׁעוּרָה, עֲנָבִים, תַּאנִּים, רִמּוֹנִים, זֵיתִים וְתַמְרִים.

יום ה-15 בחודש שבט מסומן בלוח השנה העברי כראש השנה לאילנות. ביום זה אנו חוגגים את העצים בעולמו של אלוֹקִים, ואת העץ שבתוכנו, על ידי אכילת שבעת המינים, המהווים סמל למרכיבים ולצדדים השונים של חיי האדם.

מזון ומספוא

המקובלים הגדולים מספרים לנו, כי לכל אחד מאתנו אין נפש אחת אלא שתיים: נפש בהמית, המגלמת את האינסטינקטים הטבעיים שלנו, המכוונים כלפי עצמנו, ונשמה אלוֹקִית, המגלמת את דחפינו העילאיים – את רצוננו להימלט מן האני ולהתייחס למה שגדול מאתנו.

כפי שאומר שְׁמָה, הנשמה החייתית מהווה את אותו חלק מעצמנו המשותף לכל היצורים החיים: את האינסטינקט לשימור עצמי ולהנצחה עצמית. אך האדם הוא יותר מבעל חיים מתוחכם. ישנן איכויות שהן ייחודיות לנו כבני אדם – האיכויות הנגזרות מנשמתנו האלוֹקִית. הנקודה שבה אנו מתעלים על העצמיות ועל צרכיה (כיצד אשרוד? כיצד אשיג מזון, מקלט, כסף, כוח, ידע, סיפוק?) ומגיעים לפרספקטיבה על-עצמית (מדוע

אני כאן? איזו מטרה אני משרת?) היא הנקודה שבה אנו חדלים להיות סתם עוד חיה בעולמו של הקב"ה ומתחילים להיווכח בייחודיותנו כבני אדם.

אין הכוונה לטעון כי יש לדחות את העצמיות החייתית לטובת העצמיות הרוחנית-אלוקית. אלה הן שתי נפשותינו, על שתיהן לא ניתן לוותר אם ברצוננו להגיע לחיים של תכלית והגשמה. בעודנו מעוררים את הרוחני שבנו ומעודדים אותו להתעלות מעל היסוד החייתי גרידא, עלינו גם לפתח ולזכך את עצמיותנו החייתית וללמוד לטפח את ההיבטים הקונסטרוקטיביים של העצמיות (למשל, ביטחון עצמי, אומץ לב, שקידה והתמדה), ותוך כך לעקור את ההיבטים האנוכיים והוולגריים שבנו.

בתורה נחשבת החיטה לעיקר התזונה האנושית, ואילו השעורה נזכרת כמזון אופייני לבעלי חיים (השוו תהלים קד, טו ומלכים א' ה, ח. ראו גם תלמוד, סוטה יד, א). לפיכך, החיטה מייצגת את המאמץ להזין את היסוד האנושי הייחודי שבנו, את שאיפותינו הרוחניות שהן תמצית אנושיותנו, ואילו השעורה מייצגת את המאמץ להזין ולפתח את נשמתנו החייתית – משימה לא פחות חיונית למשימתנו בחיים מטיפול נשמתנו האלוֹקִית.

התרגשות

חיטה ושעורה, שני הדגנים מתוך שבעת המינים, מייצגות את עמודי התווך של המבנה הפנימי שלנו. אחריהן באים חמשת הפירות – מתאבנים וקינוח בתפריט הרוחני שלנו – המוסיפים תכלין וטעם למאמצנו הבסיסי לפתח את שתי נשמותינו, זו החייתית וזו הרוחנית. הפרי הראשון שבהם הוא העינב, המתאפיין בראש ובראשונה בשמחה. כפי שמתארת הגפן את תוצרה במשל יותם, "... תירושי המשמח אלוֹקִים ואנשים..." (שופטים ט, יג).

שמחה היא התגלות. אדם שהשמחה מציתה אותו, יש לו אותן תכונות בסיסיות כמו במצבו הלא שמח – אותו ידע ואותה אינטליגנציה, אותן אהבות, שנאות, רצונות ומשאלות. אך במצב השמחה, הכל מודגש יותר: המחשבה חריפה וצלולה יותר, האהבות עמוקות יותר, השנאות לזהבות יותר, הרצונות אגרסיביים יותר. רגשות שברגיל מגלים רק טפח ממידתם האמיתית, יוצאים כעת לאור במלוא קומתם. במלות התלמוד, "משנכנס יין יוצא סוד".

חיים חסרי שמחה, עשויים להיות שלמים בכל דרך, אולם אלה חיים רדודים: הכל נמצא, אך רק פני השטח נגלים לעין. הן הנשמה האלוקית והן הנשמה החייתית מכילות מאגרים עצומים של תובנה ושל רגש שמעולם לא רואים את אור היום כיוון ששום דבר לא מעודדם לצאת החוצה. העינב מייצג את יסוד השמחה בחיינו – השמחה המשחררת את הפוטנציאל הזה ומוסיפה עומק, צבע ואינטנסיביות לכל דבר שאנו עושים.

מעורבות

אנו עשויים לעשות משהו בצורה מלאה ושלמה, ואפילו לעשותו בשמחה. אך האם אנו נמצאים שם? האם אנו נוכחים ומעורבים באמת במעשה?

מעורבות פירושה יותר מלעשות משהו נכון, יותר מלתת את הכל. פירושה שאיכפת לנו, שאנו מחויבים למשימה ושקועים בה. פירושה שאנו מושפעים ממה שאנו עושים, לטוב ולרע.

התאנה, הרביעית מבין שבעת המינים, היא גם פרי עץ הדעת של טוב ורע – הפרי שאותו טעמו אדם וחווה, ובכך חטאו את החטא הראשון בהיסטוריה. כפי שמסבירה תורת החסידות, ידע (דעת) פירושו מעורבות אינטימית בדבר שאותו יודעים (כמו בפסוק, "וידע אדם את חוה"). חטאו של אדם נגזר מסירובו להשלים עם הרעיון שישנם דברים מסוימים שעליו להתרחק מהם. הוא רצה לדעת באופן אינטימי כל פינה בעולמו של הקב"ה, להיות מעורב מקרוב עם כל אחד מברואיו של אלוקים – אפילו עם הרוע, עם מה שאלוקים הכריז עליו כמחוץ לתחום עבור האדם.

התאנה של אדם הייתה אחת הכוחות ההרסניים ביותר בהיסטוריה. בלבושה הבונה, הרב-עוצמה לא פחות, מייצגת התאנה את יכולתנו לפתח מעורבות עמוקה ואינטימית בכל פעילות חיובית שלנו – מעורבות שמשמעותה היא כי אנו מאוחדים עם הדבר שאותו אנו עושים.

מעשה

"כחוט השני שפתותייך" מהלל המלך שלמה בשירו על האהבה שבין החתן השמימי לבין כלתו ישראל, "כפלח הרימון רקתך..." (שיר השירים ד, ג). כפי שמפרש התלמוד, האלגוריה של עץ הרימון מבטאת את האמת

שלפיה "אפילו הריקים שביניכם מלאים מעשים טובים כרימון" כלומר, כפי שהרימון מלא זרעים.

הרימון אינו רק מודל למשהו המכיל הרבה פריטים. הוא מסמל גם את הפרדוקס של האופן שבו אדם יכול להיות ריק ובו בזמן מלא מעשים טובים כרימון.

הרימון הוא פרי בעל מחיצות ומחלקות רבות. כל אחד ממאות זרעיו עטוף בשק ציפה משלו ומופרד מרעיו בקרום קשה. באותו אופן, יכול אדם לעשות מעשיו טובים – הרבה מעשים טובים – ועם זאת, הם נשארים מעשים מבודדים, שכמעט ואין להם השפעה על טבעו ועל אופיו. הוא עשוי להיות בעל מעלות רבות, אך הן לא הולמות אותו. הוא עשוי להיות מלא מעשים טובים, אך הוא נשאר חלול מוסרית ורוחנית.

אם התאנה מייצגת את יכולתנו למעורבות מוחלטת ולהזדהות עם מה שאנו עושים, הרי הרימון הוא ההפך הקוטבי לתאנה, בהיותו מייצג את יכולתנו למתוח את עצמנו יתר על המידה ולפעול בדרך העולה על מצבנו הרוחני הפנימי, את יכולתנו לעשות ולהשיג דברים שהם לחלוטין בלתי תואמים את מי ומה שאנחנו ברגע הנוכחי. הרימון הוא צביעות בצורתה האצילית ביותר: הסירוב להשלים עם מצבנו הרוחני והמוסרי כפי שהוא כעת, כפי שהוא מוגדר על ידי אופיינו. זו ההתעקשות לפעול בדרך אלוקית וטובה יותר משהננו.

מאבק

עבור רובנו, החיים הם שם נרדף למאבק. אנו נאבקים לחשל לנו זהות תחת הצל הכבד של השפעת הורינו וחברינו. אנו נאבקים למצוא שותף/ה לחיים, ולאחר מכן נאבקים לשמר את נישואינו. אנו נאבקים לגדל את ילדינו ולאחר מכן נאבקים במערכת היחסים שלנו אתם כמבוגרים. אנו נאבקים לפרנסתנו ולאחר מכן נאבקים ברגשי האשמה שלנו על מזלנו הטוב. מתחת לכל זה מצוי המאבק התמידי שבין עצמיותנו החייתית לבין עצמיותנו האלוקית, בין האינסטינקטים המכוונים לעצמנו לבין שאיפתנו להתעלות מעל העצמי ולגעת ביסוד הרוחני האלוקי.

הזית שבתוכנו הוא אותו חלק שבנו המשגשג כתוצאה ממאבק, האוהב את המאבק ולא היה בורח ממנו כפי שלא היה בורח מן החיים עצמם.

בדיוק כמו זית, כך אומרים חז"ל, המניב את שמנו רק כשלוחצים אותו, אף כאן, אנו מניבים את המיטב שבנו רק כשאנו נלחצים בין אבני הריחיים של החיים ובין הכוחות המנוגדים של עצמיות חצויה.

שלמות

כפי שהתאנה מהווה ההפך הקוטבי של הרימון, כך גם הרימון שבתוכו מהווה ניגוד קוטבי לתמר, הפרי השביעי, המייצג את יכולתנו להגיע לשלום, לשלמות ולשלווה. אמנם נכון כי אנו במיטבנו כשלוחצים אותו, אך באותה מידה נכון גם שבנשמותינו יש פוטנציאל הגואה וזורם רק כשאנו לגמרי שלמים עם עצמנו – רק משהשגנו איזון והרמוניה בין המרכיבים השונים של נשמותינו.

ככתוב בתהלים: "צדיק התמר יפרח" (תהלים צב, יג). ספר הזוהר מבאר כי יש מין מסוים של דקל תמרים הנושא פרי רק מקץ שבעים שנה. האופי האנושי מורכב משבע תכונות בסיסיות, כל אחת מהן מורכבת מעשר קטגוריות משנה. כך, פריחתו של הצדיק אחרי שבעים שנה הוא פרי השלווה המוחלטת – תוצרה של נשמה שכל היבט וניואנס אופי שלה זוכר והוא לידי הרמוניה עם עצמה, עם זולתה ועם אלוהיה.

הזית והתמר מתארים אמנם אישיות רוחנית משני סוגים שונים לחלוטין, אך שניהם קיימים בתוך כל אדם. שכן, אפילו בעיצומם של מאבקי הקשים ביותר, אנו תמיד יכולים למצוא עוז ונחמה בשלמות הרוגעת השוכנת בגרעין נשמתנו. ואפילו ברגעים השלווים ביותר, אנו יכולים תמיד למצוא את האתגר שימריצנו לשאוף ולהגיע להישגים גדולים אף יותר.

מעובד ממשנתו של הרבי מליובאוויטש זי"ע, על-ידי ינקי טאובר

שירים הקשורים לטו בשבט

שירת העשבים

מילים ולחן: נעמי שמר (על פי תפילת רבי נחמן מברסלב)

דע לך שכל רועה ורועה

יש לו ניגון מיוחד משלו.

דע לך שכל עשב ועשב

יש לו שירה מיוחדת משלו

ומשירת העשבים

נעשה ניגון של רועה

כמה יפה כמה יפה ונאה

כששומעים השירה שלהם

טוב מאוד להתפלל בניהם

ובשמחה לעבוד את ה'

ומשירת העשבים

מתמלא הלב ומשתוקק

וכשהלב,

מן השירה מתמלא,

ומשתוקק אל ארץ ישראל

אור גדול

אזי נמשך ועולה

מקדושתה של הארץ עליו

ומשירת העשבים

נעשה ניגון של הלב

אמא אדמה

מילים: יענקל'ה רוטבליט לחן: מיקי גבריאלוב

היא תביט אלי טובה וחכמה

כמו בבן השב הביתה מן הדרך

תחבק אותי אליה בנשימה חמה

אמא אדמה.

היא תגיד - "אתה עייף מן המסע

אל תפחד אני חובשת את פצעיד"

היא תיקח אותי אליה כשאקרא בשמה

אמא אדמה

היא תביט אותי אלי טובה וחכמה

היא שקטה כל כך וכמו תמיד סולחת

תחבק אותי אליה בנשימה חמה

אמא אדמה.

כי האדם עץ השדה

מילים: נתן זך לחן: שלום חנוך

כי האדם עץ השדה

כמו האדם גם העץ צומח

כמו העץ האדם נגדע

ואני לא יודע

איפה הייתי ואיפה אהיה

כמו עץ השדה

כי האדם עץ השדה

כמו העץ הוא שואף למעלה

כמו האדם הוא נשרף באש

ואני לא יודע

איפה הייתי ואיפה אהיה

כמו עץ השדה

אהבתי וגם שנאתי

טעמתי מזה ומזה

קברו אותי בחלקה של עפר

ומר לי, מר לי בפה

כמו עץ השדה

כי האדם עץ השדה

כמו העץ הוא צמא למים

כמו האדם הוא נשאר צמא

ואני לא יודע

איפה הייתי ואיפה אהיה

כמו עץ השדה

אהבתי וגם שנאתי

טעמתי מזה ומזה

קברו אותי בחלקה של עפר

ומר לי, מר לי בפה

כמו עץ השדה.

שיעור מולדת

מילים: עלי מוהר לחן: אפרים שמיר

אז בבית הספר, על הקיר תמונה והאיכר חורש בה את האדמה

וברקע, הברושים, שמי שרב חיוורים

האיכר יצמיח לנו לחם, שנהיה גדולים.

והמורה אומרת:

"עוד מעט כבר סתיו". בשיעור מולדת היא מראה חצב.

היורה יבוא עכשיו שפע טיפותיו כוילון שקוף על פני העמק הפורש שדותיו.

כך זה היה, פשטות רכה, זה הצטייר בילדותנו שהיתה יפה.

וכך בדמיוננו התרבו פלאות, הפטישים ניגנו, מחרשות רנות

יש כורמים ויש יוגבים, ארץ של רועים -

כך זה הצטייר בילדותנו שהיתה יפה.

במידה ואכל לחם יברך את "ברכת המזון" **אם לאו, יברך "ברכה אחרונה" – להלן:**

ברכה אחרונה (ברכה אחת מעין שלוש)

ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם על המחיה ועל הכלכלה ועל הגפן ועל פרי הגפן ועל העץ ועל פרי העץ ועל תנובת השדה ועל ארץ חמדה טובה ורחבה שרצית והנחלת לאבותינו ואימותינו לאכל מפריה ולשבוע מטובה. רחם נא ה' אלהינו על ישראל עמך ועל ירושלים עירך והשלם בנין ירושלים עיר הקדש במהרה בימינו. ושמחנו בבניין מדינת ישראל ונאכל מפריה ונשבוע מטובה ונברךך עליה בקדשה ובטהרה. כי אתה ה' טוב ומטיב לכל ונודה לך על הארץ ועל המחיה ועל פרי גפנה ועל פרותיה. ברוך אתה ה' על הארץ ועל המחיה ועל הכלכלה פרי גפנה ועל פרותיה.

ברכת המזון:

שלושה שאכלו כאחד חיבין בזימון, וכך מזמנין:
המזמן אומר - רבותי נברך:

המסובים עונים - יהי שם יהוה מברך מעתה ועד עולם:

המזמן חוזר יהי שם וכו':
ברשות מרנו ורבותי נברך (בעשרה אלהינו) שאכלנו משלו:

ואומרים המסובים ואח"כ המברך:
ברוך (בעשרה אלהינו) שאכלנו משלו ובטובו חיינו:

והמזמן חוזרו:

מי שלא אכל עונה:

ברוך (אלהינו) ומברך שמו תמיד לעולם ועד:

ברוך הוא וברוך שמו:

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם. הן את העולם כלו. בטובו בחר בחסד וברחמים. הוא נותן לחם לכל בשר. כי לעולם חסדו. ובטובו הגדול תמיד לא חסר לנו ואל יחסר לנו מזון לעולם ועד. בעבור שמו הגדול. כי הוא אל ונברך לכל ומטיב לכל ומכין מזון לכל בריותיו אשר ברא. כאמור. פותח את ידו ומשביע לכל חי רצון:

ברוך אתה יהוה. הן את הכל:

נודה לך יהוה אלהינו. על שהנחלת לאבותינו ארץ חמדה טובה ורחבה. ועל שהוצאתנו יהוה אלהינו מארץ מצרים. ופדיתנו מבית עבדים. ועל ברידת שחתמת בבשרנו. ועל תורתך שלמדנו. ועל חקיך שהודעתנו. ועל חיים חן וחסד שחוננתנו. ועל אכילת מזון שאתה הן ומפרנס אותנו תמיד. בכל יום ובכל עת ובכל שעה:
ועל הכל יהוה אלהינו אנחנו מודים לך ומברכים אותך. יתברך שמו בפי כל חי תמיד לעולם ועד: ככתוב. ואכלת ושבעת וברכת את יהוה אלהיך על הארץ הטובה אשר נתן לך:
ברוך אתה יהוה. על הארץ ועל המזון:

רחם נא יהוה אלהינו על ישראל עמך. ועל ירושלים עירך. ועל ציון משכן כבודך. ועל מלכות בית דוד משיחך. ועל הבית הגדול והקדוש שנקרא שמו עלינו:

אלהינו. אבינו. רענו זוננו פרנסנו וכלכלנו והרויחנו. והרוח לנו יהוה אלהינו מהרה מכל צרותינו. ונא אל תצריכנו יהוה אלהינו לא לידי מתנת בשר ודם ולא לידי הלואתם. כי אם לידי המלאה. הפתוחה. הקדושה והרחבה. שלא יבוש ולא נכלם לעולם ועד:

בשבת אומרים:

רצה והחליצנו יהוה אלהינו במצותיך ובמצות יום השביעי השבת הגדול והקדוש הזה כי יום זה גדול וקדוש הוא לפניך לשבת בו ולנוח בו באהבה כמצות רצונך וברצונך הניח לנו יהוה אלהינו שלא תהא צרה ויגון ואנחה ביום מנוחתנו והראנו יהוה אלהינו בנחמת ציון עירך ובבנין ירושלים עיר קדשך כי אתה הוא בעל הישועות ובעל הנחמות:

אלהינו ואלהי אבותינו יעלה ויבא ויגיע ויראה וירצה וישמע ויפקד ויזכר זכרוננו ופקדוננו וזכרון אבותינו וזכרון משיח בן דוד עבדך וזכרון ירושלים עיר קדשך וזכרון כל עמך בית ישראל לפניך לפליטה לטובה לחן ולחסד ולרחמים לחיים (טובים) ולשלום ביום חג זה:
זכרנו יהוה אלהינו בו לטובה ופקדנו בו לברכה והושיענו בו לחיים טובים. ובדבר ישועה ורחמים חוס וחנו עלינו ורחם עלינו והושיענו כי אליך ענינו כי אל מלך חנון ורחום אתה:

וּבִנְיָה יְרוּשָׁלַיִם עִיר הַקֹּדֶשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. בּוֹנֵה
בְּרַחֲמֵינוּ יְרוּשָׁלַיִם.
אָמֵן :

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. הָאֵל. אָבִינוּ. מִלְכֵנוּ. אֲדִירֵנוּ.
בוֹרְאֵנוּ. גּוֹאֲלֵנוּ. יוֹצְרֵנוּ. קְדוֹשֵׁנוּ קְדוֹשׁ יַעֲקֹב. רוֹעֵנוּ רוֹעֵה יִשְׂרָאֵל.
הַמֶּלֶךְ הַטּוֹב וְהַמְּטִיב לְכָל. שֶׁבְּכָל יוֹם וַיּוֹם הוּא הַטִּיב הוּא מְטִיב הוּא
יֵיטִיב לָנוּ. הוּא גִמְלָנוּ הוּא גּוֹמְלָנוּ הוּא יְגַמְלָנוּ לְעַד לַחַן וּלְחֶסֶד
וּלְרַחֲמִים וּלְרוּחַ. הַצֵּלָה וְהַצִּלָּה. בְּרָכָה וִישׁוּעָה. נַחֲמָה. פְּרִנָּסָה
וְכִלְכִּלָּה. וְרַחֲמִים וְחַיִּים וְשָׁלוֹם וְכָל טוֹב. וּמִכָּל טוֹב לְעוֹלָם אֵל יַחֲסֹרֵנוּ.
אָמֵן :

הַרְחֵמֵנוּ הוּא יְמַלֵּךְ עָלֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד :

הַרְחֵמֵנוּ הוּא יִתְבָּרַךְ בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ :

הַרְחֵמֵנוּ הוּא יִשְׁתַּבַּח לְדוֹר דּוֹרִים. וְיִתְפָּאֵר בָּנוּ לְעַד וּלְנֶצַח נִצְחִים.
וְיִתְהַדָּר בָּנוּ לְעַד וּלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים :

הַרְחֵמֵנוּ הוּא יְפַרְנִסֵנוּ בְּכַבּוֹד :

הַרְחֵמֵנוּ הוּא יִשְׁבֵּר עָלֵנוּ מַעַל צָנָאֲרָנוּ וְהוּא יוֹלִיכֵנוּ קוֹמָמִיּוֹת לְאֲרָצֵנוּ :
הַרְחֵמֵנוּ הוּא יִשְׁלַח לָנוּ בְּרָכָה מְרֻבָּה בְּבֵית הָזֶה וְעַל שְׁלַחַן זֶה שֶׁאֲכַלְנוּ
עָלָיו :

הַרְחֵמֵנוּ הוּא יִשְׁלַח לָנוּ אֶת אֱלֹהֵינוּ הַנִּבְיָא זְכוּר לְטוֹב וּבִשְׁמֵר לָנוּ בְּשׁוֹרוֹת
טוֹבוֹת יִשׁוּעוֹת וְנַחֲמוֹת :

הַרְחֵמֵנוּ הוּא יְבָרֵךְ אֶת (אָבִי מוֹרִי) בַּעַל הַבֵּית הַזֶּה וְאֶת (אִמִּי מוֹרְתִי)
בַּעֲלַת הַבֵּית הַזֶּה. אוֹתָם וְאֶת בֵּיתָם וְאֶת זִרְעָם וְאֶת כָּל אֲשֶׁר לָהֶם

(וְאִם סָמוּךְ עַל שִׁלְחוֹן עֲצָמוּ יֵאמָר :

הַרְחֵמֵנוּ הוּא יְבָרֵךְ אוֹתִי (וְאָבִי וְאִמִּי) וְאֶשְׁתִּי וְזִרְעִי וְאֶת כָּל אֲשֶׁר לִי,
אוֹתָנוּ וְאֶת כָּל אֲשֶׁר לָנוּ. כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּרַכְנוּ אֲבוֹתֵינוּ אֲבִרָהִם יִצְחָק וְיַעֲקֹב,
בְּכָל. מְכָל. כָּל. כֵּן יְבָרֵךְ אוֹתָנוּ כָּלֵנוּ יַחַד בְּבְרָכָה שְׁלֵמָה. וְנֵאמַר אָמֵן :

בְּמָרוֹם יִלְמְדוּ עָלֵיהֶם וְעָלֵינוּ זְכוֹת שְׁתֵּהא לְמִשְׁמֶרֶת שְׁלוֹם. וְנִשְׂא בְּרָכָה
מֵאֵת יְהוָה. וְצִדְקָה מֵאֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. וְנִמְצָא חֵן וְשָׂכָל טוֹב בְּעֵינֵי אֱלֹהִים
וְאָדָם :

אִם הוּא אוֹכֵל עַל שִׁלְחוֹן אַחֲרֵים יִבְרַךְ לְבַע"ב :

יְהִי רָצוֹן שְׁלֹא יִבוֹשׁ בַּעַל הַבֵּית בְּעוֹלָם הָזֶה וְלֹא יִכָּלֵם לְעוֹלָם הַבָּא.
וְיִצְלַח מְאֹד בְּכָל נִכְסָיו. וְיִהְיֶה נִכְסָיו וְנִכְסֵינוּ מוֹצִלָּחִים וְקְרוֹבִים לְעִיר.
וְאֵל יִשְׁלוֹט שָׁטָן לֹא בְּמַעֲשֵׂה יָדָיו וְלֹא בְּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ. וְאֵל יִצְדַּק לֹא
לְפָנֵינוּ וְלֹא לְפָנֵינוּ שׁוֹם דָּבָר הַרְחֹק חֲטָא וְעִבְרָה וְעוֹן מַעֲתָה וְעַד עוֹלָם :

הַרְחֵמֵנוּ הוּא יְנַחִילָנוּ יוֹם שְׁכָלוֹ טוֹב :
לְיוֹם שְׁכָלוֹ אֲרוֹךְ לְיוֹם שְׁצִדִּיקִים יוֹשְׁבֵין וְעִטְרוֹתֵיהֶם בְּרָאשֵׁיהֶם וְנִהְיֶין
מִזִּיו הַשְׂכִּינָה וְיִהְיֶה חֶלְקֵנוּ עִמָּהֶם :
הַרְחֵמֵנוּ הוּא יִזְכֵּנוּ לְיָמוֹת הַמְּשִׁיחַ וְלַחַיִּי הָעוֹלָם הַבָּא :
מְגִדוֹל יִשׁוּעוֹת מְלָכוֹ וְעֹשֶׂה חֶסֶד לְמִשִּׁיחוֹ לְדוֹד וּלְזֶרְעוֹ עַד עוֹלָם :
עֹשֶׂה שְׁלוֹם בְּמִרוֹמָיו הוּא יַעֲשֶׂה שְׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל וְאֶמְרוּ
אָמֵן :

יִרְאוּ אֶת יְהוָה קְדוֹשֵׁנוּ כִּי אֵין מַחְסוֹר לִירְאָיו :

כְּפִירִים רָשׁוּ וְרָעִבוּ וְדוֹרְשֵׁי יְהוָה לֹא יַחֲסְרוּ כָּל טוֹב :

הוֹדוּ לַיהוָה כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם חֶסֶדוֹ :

פּוֹתַח אֶת יָדָךְ וּמִשְׁפִּיעַ לְכָל חַי רָצוֹן :

בָּרוּךְ הַגִּבֹּר אֲשֶׁר יִבְטַח בֵּיהוָה וְהָיָה יְהוָה מְבֹטָחוֹ :

נַעַר הִיִּיתִי גַם זָקֵנְתִי וְלֹא רָאִיתִי צָדִיק נִעְזֵב וְזִרְעוֹ מִבִּקְשׁ לָחֵם :

יְהוָה עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן יְהוָה יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בְּשָׁלוֹם :

